NEERLANDIA

MAANDBLAD

VAN HET

Algemeen Nederlandsch Verbond

15^E JAARGANG

(1911)

DRUKKERIJ : V/H MORKS & GEUZE,
DORDRECHT.

Inhoud van den 15en Jaargang.

Afbeeldingen.

Draagt

N.W.O. JANSEN & TILANUS FRIEZENVEEN

DE
NATUURWOLLEN
ONDERGOEDEREN
VAN
JANSEN & TILANUS
FRIEZENVEEN.

In elk klimaat
en elk jaargetijde

Vraagt Geïll. prijscrt. die kosteloos wordt toegezonden.

De tijden zijn voorbij, waarin men bij de keuze van een rijwiel op het uiterlijk afging en de heerschende mode volgde.

Verstandige koopers van rijwielen letten op DUURZAAMHEID en LICHTEN GANG in de eerste plaats, op het UITERLIJK en de AFWERKING in de tweede plaats, op den PRIJS eerst in de derde plaats, omdat een DUURZAAM RIJWIEL in den regel ook een VOORDEELIG RIJWIEL is.

Wie bij zijn keuze als boven te werk gaat, zal hoogstwaarschijnlijk FONGERS koopen en later bevinden, dat hij goedkoop rijdt.

DE GRONINGER RIJWIELENFABRIEK A. FONGERS.

Eigen FILIALEN: AMSTERDAM, Nassaukade 500; ARNHEM, Bakkerstraat 5; DEN HAAG, Spui 45 en Reinkenstraat 121; GRONINGEN, Heereweg 85; LEIDEN, Breestraat 86; MIDDELBURG, Lange Delft 19; ROTTERDAM, West-Nieuwland 16 en UTRECHT, Neude 12.

Geen enkel buitenlandsch fabrikaat overtreft

Honig's Maizena.

Weest dus zoo vriendelijk de Nederlandsche Nijverheid te steunen, en vraagt uwen winkelier **HONIG'S MAIZENA**, met het tabrieksmerk „DE BIJENKORF".

Zoo juist verscheen:

J. H. Speenhoff. 6e Bundel.

LIEDJES, WIJZEN en PRENTJES met pianobegeleiding van Louis Schnitzler.

De nieuwste onuitgegeven liedjes.

Groot 4⁰ f 1.50; geb. f 1.90.

H. H. van Kol.

IN DE KUSTLANDEN VAN NOORD-AFRIKA. — HET MAGHREB,

met 31 reproducties naar fotogratieën en een kaart.

Royaal 8⁰ f 4.90; geb. f 6.—

Rotterdam W. L. & J. BRUSSE.

Hasselman & Pander

LEIDEN.

COMPLETE MEUBILEERING.

GROOTHANDEL IN TAPIJTEN, LINOLEUMS enz.

STOOM-MEUBELFABRIEK „DE RIJN".

Begrootingen kosteloos.

Het A. N. V. spoort steeds aan tot gezonde voorkeur aan eigen nijverheid!

Gallas Fransch Woordenb. Dit nieuwe oorspronkelijke woordenboek wordt in de recencies om strijd geprezen en genoemd: *„Zonder eenig voorbehoud het beste wat we thans bezitten."* Naar den omvang ook het goedkoopste: 2 dln. à f 2.90 p. dl., samen 1700 blz. of 3400 kol. Alom voorh.

Uitvoerig prospectus bij den uitgever J. F. VAN DRUTEN, Sneek.

Dr. XAVIER SMITS. DE KATHEDRAAL VAN 's-HERTOGENBOSCH. groot 8⁰. op mooi zwaar papier, 254 blz. met 22 artistieke platen op kunstdruk en ruim 40 teekeningen tusschen den tekst. Prijs f 5.—.

Uitg.: **E. v. d. VECHT, Marnixstraat 372, Amsterdam**

Theehandel Focke S. Klein

UTRECHT, Oudkerkhof.
HARLINGEN, Voorstraat.
FILIALEN
AMSTERDAM, 1e v. Swinderenstraat.
DEVENTER, Hofstraat.
HELDER, Kanaalweg.

Levert THEE aan Stoomvaartmaatschappijen, Hotels, Inrichtingen, Stichtingen, in papier- en blikverpakking, of los in kisten.

Verzendt postpakket Thee over de geheele wereld

Restaurant 1e Verdieping - Tweede ontbijt f 0.50 volgens spijslijst van 11½ uur af - Middagmaal f 0.90, f 1.40, f 2.— Avondmaal na 8 uur f 0.75.

AUG. KNAPPSTEIN, Vlamingstraat 15-17, Den Haag

TELEFOON 2479

Beneden: Melksalon · Koude en Warme Spijzen den geheelen dag.

LISSONE & ZOON

HET EERSTE NEDERLANDSCHE REISKANTOOR

Opgericht 1876 AMSTERDAM Singel 155

Reisbiljetten - Hotelcoupons - Gezelschapsreizen

Duizenden Nederlanders uit Oost en West hebben zich in den loop der jaren van ons kantoor bediend, aan onze Gezelschapsreizen deelgenomen. Ook hebben wij in Europa begeleid Pangeran Harijo Mataram van Solo, en Amir Tongkoe Besar van Asahan

Vraag onze brochures aan! Adres: Singel 155, Amsterdam.

Geschikt voor alle MODERNE TALEN.

Stenografie Riënts Balt.

Zeltonderricht 80 ct. Verkortingssyst. f 1.00. In den Boekhandel (in België Nederlandschen Boekhandel Antwerpen) en tegen postwissel bij RIËNTS BALT, Den Haag.

Meest verbreide systeem. Geen hoog- en laagplaatsing; **geen** verdikkingen. Voor verkortingen **geen enkele** nieuwe figuur, hetgeen de **leesbaarheid** ten zeerste bevordert.

Op een groot aantal kantoren en op een groot aantal Lagere en Middelbare Scholen.

„Op mijn bureau passen 4 stenografen uw systeem in de drie (vreemde) talen toe, tot tevredenheid van den patroon".

(w.g.) W. P. C. v. d. H. te R.

15e Jaargang. N°. 12 December 1911.

NEERLANDIA

ORGAAN VAN HET ALGEMEEN NEDERLANDSCH VERBOND.

ARUBA-NUMMER.

Inleiding.

De Groep Nederlandsche Antillen stuurt thans het Aruba-nummer de wijde wereld in. Moge ook dit nummer denzelfden bijval oogsten als de voorafgaande uitgaven, waarin de eilanden Curaçao en Bonaire zijn behandeld!

Telkens en telkens blijkt het, dat door onbekendheid met onze toestanden onze stamverwanten ons als vreemdelingen gaan beschouwen, terwijl buitensporige verhalen door niet ter zake kundigen verspreid voor altijd een slecht licht werpen op eene bevolking.

Geen enkel eiland der kolonie heeft meer te lijden gehad van de te zijnen koste verspreide verkeerde denkbeelden dan het eiland Aruba met zijne goud- en phosphaatmijnen, zijne vischrijke wateren, een vruchtbaren bodem en eene naarstige bevolking. Zoo heeft men het eiland, het eenigste der Benedenwindsche, dat nog stapelproducten verbouwt, klein trachten te maken door te beweren, dat het woord „Aruba" samengesteld is door samentrekking der Spaansche woorden „Oro hubo", dat in het Nederlandsch vertaald beteekent: „Er was eens goud". Naar alle waarschijnlijkheid echter is de naam van het eiland afgeleid van het woord „Oirubae" of „begeleider" in het Guarani, Indiaansche dialekt.

De noodzakelijkheid, om door verspreiding van gelooofwaardige geschriften, die naar waarheid de toestanden in de kolonie weergeven, den bij sommigen ingewortelden weerzin tegen de kolonie te bestrijden doet zich meer en meer gevoelen. Door de uitgave van het Bonaire-nummer en van het Aruba-nummer is reeds veel gedaan in deze richting.

Ik ben zelf lang geleden op het eiland Aruba geweest en zal daarom niet wagen eene beschrijving daarvan te geven, ik laat het over aan hen, die òf daar zelf wonen òf de plaats kortelings hebben bezocht. Ik weet wèl, dat ik steeds met genoegen terugdenk aan de aldaar ondervonden gastvrijheid en de aangename dagen daar doorgebracht.

Met dit nummer heeft het Groepsbestuur de beschrijving der drie Benedenwindsche eilanden der kolonie voleindigd; het eilandje Klein-Curaçao wordt eveneens in dit nummer ter sprake gebracht. Het Groepsbestuur betuigt hierbij zijnen dank aan allen, die tot de samenstelling van dit Aruba-nummer hebben medegewerkt, ook aan hen wier bijdragen door gebrek aan plaatsruimte niet konden worden opgenomen.

C. S. GORSIRA J.P.Ez.

Geschiedkundig overzicht van het eiland Aruba.

Den oorsprong van den naam Aruba heeft men menigmaal in verband gebracht met het goud, dat er op het eiland gevonden is. Oppervlakkig lijkt dat heel aannemelijk, want naast den naam Aruba komt onder de eerste Spaansche schrijvers ook de benaming Orua en Oruba voor. Als men verder weet, dat het Spaansche woord „Oro" goud beteekent, is er geen sterke verbeelding meer noodig, om van Aruba een goudland te maken.

Ongelukkigerwijze bestaat er geen enkel bewijs, dat de ontdekkers van het eiland er goud hebben aangetroffen. Wel hebben we een stellig bewijs waaruit wij geheel het tegenovergestelde kunnen besluiten. In het rapport van Juan de Ampiés, factor of opzichter dezer eilanden, aan den Koning van Spanje staat met ronde woorden te lezen, dat reeds in 1513 door Admiraal Don Diégo Colon de eilanden Aruba, Corazao en Buinare na bekomen inlichtingen verklaard waren „por islas inutiles" voor waardelooze eilanden, dus in dien tijd, toen het eiland reeds lang zijn naam droeg, was er nog geen goud gevonden.

Het is bijna buiten twijfel, dat die naam „Aruba" niet door de Spaansche ontdekkers aan het eiland gegeven, maar eenvoudig van de oorspronkelijke bewoners is overgenomen. Is het woord echter aan de oorspronkelijke taal der inlanders ontleend ook dan is de beteekenis van „goud" daaraan geheel vreemd, omdat in de bekende Indianentalen van dien tijd in deze streken geen gelijkluidend woord met die beteekenis valt aan te wijzen en, behalve om de reeds genoemde reden, omdat uit de op Aruba gevonden steenen bijlen, beitels en hamers en uit het rapport van Juan de Ampiés het vast staat, dat hier het „steenen tijdperk" tot nog na de komst van Columbus heeft voortgeduurd en de bewerking van metalen den bewoners onbekend was.

Of er echter een andere bepaalde beteekenis en welke aan dit woord verbonden is, kan alleen uit de vermoedelijke taal der oorspronkelijke bewoners worden afgeleid. Hiervoor komen slechts het Caraïbisch, het Guarani, de taal der Arowakken en misschien ook het Cumanagóta in aanmerking. Het Caraïbisch der Antillen, ons bekend en overgeleverd door missionarissen, de Fransche Dominicanen Breton, Labat en Du Tertre, laat de afleiding „ora" = schelp en „oubao" = eiland, dus „schelpeneiland" toe. De taal der Guarani, voor ons door Pater Ruiz de Montoya en Caëtano Nogueira bewaard gebleven, kent het bijna overeenkomende woord „Oirubae", dat „met-

Nederlandsche Benedenwindsche Eilanden
Aruba
Oranjestad
Curaçao
Kust van Hato
Willemstad
Klein Curaçao
Bonaire
Klein Bonaire
Kralendijk
Zuidpunt
CARAÏBISCHE ZEE
VENEZUELA
Romon
S. José
K. Brava
Golf van Maracaibo
Coro golf
Coro
Capadare
69° W. Z. v. Gr.
Aruba.
California
Westpunt
Malmok
Gabilan
Alto Vista
Poos Chiquito
Noord
Calabasa
Kristal
Bushiribana
Andicoeri
Manchebo
Bubali
2de District
Mativadiri
Daimari
Druif
Ponton
1ste District
Hooiberg
Pieder-Plat
Sta Cruz
Cienfuego
Taratata
Saliña
Oranjestad
3de District
Arikok
Boca Prins
Fontein
Paardenbaai
Miralamar
Yamanota
Perkietenbosch
Verklaringen
Balashi
Spaansch lagoen
4de District
Grenslijn Aruba Gold Cº Ltd
" " Districten
Wegen
Sabaneta
Kommandeursbaai
Rooi hundu
San Nicolaas
Schaal
Gerro Colorado
Indiaanskop
R. J. BEAUJON.

2. D[illegible]tershm[illegible], torensp[illegible]s protest. kerk, open[illegible] lichttoren „Willem III"

ge[illegible]el' — (n.l. van Curaçao) beteekent. Beide beteekenissen laten zich zonder moeite op Aruba toepassen. [illegible]ekerheid omtrent de waarde van dit woord bestaat er volstrekt niet en zal ook nooit gevonden worden. Alles is niets meer dan bloote gissing, die door geen enkele overlevering bevestigd wordt.

De vroegste geschiedenis van Aruba ligt in brokstukken verspreid over de oppervlakte van het geheele eiland. Het zijn de talrijke overblijfselen der cultuur zijner oorspronkelijke bewoners, aan wie door de Spanjaarden uit den ontdekkingstijd en ook in de archieven der kolonie steeds den naam van Indianen gegeven wordt, maar die in later tijd meestal en niet onwaarschijnlijk ten onrechte met de Caraïben der noordelijke Antillen vereenzelvigd worden.

Terwijl op Curaçao en Bonaire slechts op enkele plaatsen sporen van de oude Indianen zijn overgebleven, vindt men dezen op Aruba bij menigte. Wat den aard dier gedenkstukken betreft, zijn het eerstens grafurnen, sommigen tot bijna 1½ M. hoogte, van gebakken klei, waarin het lijk van den Indiaan, in gehurkte houding zittend, werd bijgezet [1]). Verder, behalve de reeds genoemde steenen bijlen, hamers en be[illegible]els, vindt men op ongeveer 30 verschillende, ver uit elkander liggende plaatsen een overgroote menigte opschriften en teekeningen langs de wanden en tegen de gewelven van grotten, onder uitgeholde, ontzaggelijke graniet- (dioriet, syeniet) blokken en tegen rotswanden, ongeveer van denzelfden raadselachtigen vorm, doch in grooter verscheidenheid dan de hieroglyphen van Bonaire, in het Bonaire-nummer van Neerlandia (December 1907) in teekening gebracht [2]).

Voor zoover den tijd betreft nà de ontdekking onder het Spaansch Bestuur en na 1634 onder Hollandsch gezag, heeft Aruba nog minder dan Bonaire, een eigen zelfstandige geschiedenis. De grootere afstand van 15 geogr. mijlen van Curaçao, de sterke stroom tusschen de Venezolaansche kust en het eiland,

1) Een prachtexemplaar bezit het Rijks Ethnograpisch Museum te Leiden.
Zie verder: „Festgabe" door Dr. Schmeltz, directeur van dit Museum aangeboden aan het XIVe internationale Amerikanisten-Congres te Stuttgart in 1904.

2) Zie het Tijdschrift van het Nederl. Aardrijkskundig Genootschap, 5e tot 7e jaargang en Etudes archéol. linguist. et hist., dédiées a M. Dr. Leemans, 1885.

3. Lichttoren „Willem III", Fort en gouvernementskantoor. *Soublette en Zoon.*

het eindeloos oplaveeren tegen den hevigen Noord-Oostpassaatwind, in een tijd, toen de zee rondom deze eilanden dikwijls door kapers werd doorkruist, maakte een spoedig en geregeld verkeer met Curaçao hoogst moeielijk voor de zeilvaart. Bovendien leverde het eiland niet veel belangrijks op, zoodat reeds van den eersten tijd van de West-Indische Compagnie Aruba vrij wel aan zijn eigen lot werd overgelaten. Daaraan evenwel dankt het, dat hier het zuiver Indiaansche type minder onder de tegenwoordige bevolking verbasterd is dan op de andere eilanden. Immers bij de verovering door de Hollanders in 1634 werd, met uitzondering van enkele gezinnen, de geheele Indiaansche bevolking van Curaçao, als onbetrouwbaar en verdacht met de Spanjaarden te heulen, naar Coro aan de tegenover gelegen vaste kust overgebracht. Later, toen Curaçao de groote slavenmarkt werd van geheel West-Indië, kwamen de zwarten van Afrika's Westkust hun plaats innemen en werden de stamouders der tegenwoordige gekleurde bevolking onzer kolonie. Bonaire schijnt, ook vóór de komst der [illegible], slechts weinig bevolkt te zijn geweest. En de weinigen losten zich spoedig op [illegible] vermengden zich met de slaven, die de Compagnie er in groote [illegible] heenzond voor den arbeid in de zoutpannen, [illegible]kap, verzorging van het vee en [illegible]. Op Aruba [illegible] werden geen Afrikaansche slaven ingevoerd. Alleen bij uitzondering werd aan particulieren toegestaan er zich te vestigen om handel te drijven. Een Commandeur stond aan het hoofd der bewoners in naam van de Compagnie. Aan ieder was een klein stukje grond afgestaan voor hun onderhoud, waarop zij ook eenig vee mochten houden. In vergoeding daarvoor waren zij gehouden hun diensten aan de Compagnie te verleenen voor het kappen van hout en het opvangen van vee. De voordeelen, die het Bestuur trok van Aruba, bestonden hoofdzakelijk in een jaarlijksche schatting van huiden, vee en gezouten geitenvleesch. Deze afzondering en verwaarloozing leidde er mede van zelf toe, dat Aruba feitelijk steeds meer gemeenschap onderhield met de vaste kust, vooral met het op slechts 4 geogr. mijlen gelegen schiereiland Paraguaná, dan met het moedereiland Curaçao. Ook de kerkelijke geschiedenis van het eiland draagt hiervan de duidelijkste sporen. Vandaar ook dat op Aruba het Spaansch element over het algemeen taal en zeden der bevolking veel sterker beïnvloedde dan op Bonaire.

Tot het einde der XVIIIe eeuw was de zetel van het Bestuur des eilands gevestigd Oostelijk aan de Zuidzijde aan de Commandeursbaai, maar werd, sinds Gouverneur Lauffer in 1796 de meer Westelijke Paardenbaai met een klein fort versterkt had, daarheen overgebracht. De hoofdplaats Oranjestad, die sedert dien tijd tot wording en weldra tot grootere uitbreiding kwam, draagt eerst sinds ongeveer 1830 dien naam, ter herinnering aan ons vorstenhuis.

Merkwaardige geschiedkundige gebeurtenissen vielen er op Aruba niet voor. Slechts éénmaal vond ik van een klein heldenfeit gewag gemaakt. Dat was in Augustus 1799. Commandeur Specht met slechts weinige manschappen wist in dat nieuwe fort het eiland zoo kranig tegen een nachtelijken aanval van een Engelsch fregat onder Hamelton te verdedigen, dat het met achterlating van eenige dooden de wijk moest nemen. Toch was dat fregat sterk genoeg om 4 dagen later op de reede van Puerto Cabello een Spaansch oorlogschip met 400 matrozen te overmeesteren.

In het begin der vorige eeuw, tijdens den onafhankelijkheidsoorlog tegen Spanje, was Aruba langen tijd de bevoorrechte wijkplaats der kustbewoners, beurtelings koningsgezinden of opstandelingen, naar gelang wie het laatst de nederlaag geleden had. Ook het hoofd en aanvoerder der laatsten, Generaal Miranda, vertoefde er als vluchteling, maar was zoo aanmatigend zich toen bij proclamatie van het eiland meester te maken, waaraan echter spoedig door zijn vertrek een einde kwam. Van dien tijd dagteekenen op Aruba de huizen met die typische witte daken, „[illegible]to" genaamd, eerst door de Spaansche vluchtelingen later ook door de inwoners zelf vervaardigd. Nergens anders in onze kolonie worden woningen met dergelijke daken aangetroffen.

Het vinden van eenige goudklompjes in 1824 bracht plotseling Aruba in opspraak. Slechts enkele gelukkigen en alléén in de eerste jaren zagen hun moeiten rijkelijk beloond. Voor de elkander opvolgende Maatschappijen waren deze goudmijnen steeds een finantieele mislukking. Op meer bescheiden voet geëxploiteerd gaat de onderneming in den laatsten tijd met meer hoop de toekomst tegemoet. Betere resultaten gaf het ontdekken van phosphaat op Cerro Colorado aan den Zuid-Oostelijken hoek van het eiland. Het hoofdvoordeel, dat Aruba zelf van het delven [illegible] beide mineralen genoot, was, dat jaren lang tal van arbeiders in deze mijnen geregeld werk vonden en er dientengevolge hier veel minder armoede geleden werd dan op Curaçao en Bonaire.

P. A. EUWENS, O. P.
Pastoor.

Een reisje naar Aruba omstreeks 1825.

Op blz. 113 van het 2e deel van zijn Reizen in West-Indië beschrijft Ds. G. B. Bosch zijn tochtjes naar Aruba: „Groote moeilijkheden hebben mij de bezoeken naar Aruba opgeleverd, veroorzaakt door de terugreizen van daar naar Curaçao, van welke de laatsten telkens nadeeliger op mijn gezondheid werkten en de allerlaatste reis, die tevens onvoorspoedig was, mij te huis komende, eenige weken lang aan den rand van het graf deed zijn."

„Het is de stroom, welke met veel hevigheid in de bocht van Coro valt, van hier langs kaap St. Roman gedrongen wordt, en door dezen tegenstand met zooveel te meer kracht zich in het kanaal tusschen Aruba en de landengte van Paraguana stort, die het terugkomen van Aruba zoo moeielijk maakt, den reiziger dikwijls verplicht, vele dagen hier te blijven, als reeds alles tot zijn vertrek gereed was, ja zelfs, op reis zijnde, herhaalde malen terug te keeren en dien terugtocht wel eens zoovele dagen doet duren als men uren noodig heeft, om er te komen. Niemand, dan die het ondervonden heeft, weet hoe verdrietig het is en geschikt om alle geduld te verliezen, verscheidene dagen te zeilen, met een sterken wind en echter op dezelfde plaats te blijven, of wel nog achteruit te gaan. Toen daarom zeker reiziger voor de eerste maal neerschreef, dat niets zoo vervelend, zoo afmattend is als windstilte op zee, heeft hij zeker niet gedacht aan een sterken stroom. Ik ben dikwijls in de gelegenheid geweest, de eerste met den laatste te vergelijken, doch ik moet bekennen, dat ik aan stilte de voorkeur geef; men raakt daarbij ten minste op de reis niet achteruit, men zit en ligt, men eet en drinkt op zijn gemak, en dat heeft toch altijd wat te beduiden, al is op ons de naam van Epicurist niet van volle toepassing. Als de zon bij windstilte te sterk brandt, dan beschut men zich door een zonnetent en men geniet de heerlijke avonden, die doorgaans op een warmen dag volgen; maar wat kan men verrichten, als het schip op dezelfde plaats blijft slingeren en stampen en wind en water den reiziger van het dek naar beneden jagen, om daar de vervelende uren te tellen? Voor den zeeman, — die gewoon is, het eten in alle richtingen naar binnen te brengen en, om vast te liggen en goed te slapen, rug aan stuurboord en knieën aan bakboord tegen het beschot der kooi te drukken, — voor dien moge het opwerken tegen den stroom minder hard vallen, voor dengenen echter, die van beroep geen zeeman is, valt het allerpijnlijkst. Hoe dikwijls heb ik, op mijn zeven terugreizen van Aruba naar Curaçao, bij zulke gelegenheden geklaagd, dat het

Foto **4. Oranjestad van zee uit gezien.** *Ds. van den Brink.*

korte leven nog met zooveel moeielijke dagen vermengd is! Hoe dikwijls heb ik toen het gelukkig lot benijd, niet eens van mijn medenatuurgenooten — die aan land, in de koele gaanderijen hunner woning met een boek in de hand rustig hun sigaartje zaten te rooken zonder er nauwelijks de waarde van te weten, — maar dat van een medepassagier op de reis van Nederland naar Suriname, waar hij als assistent-dokter zou werken, die zich nooit verveelde, nooit met zijn tijd verlegen was, maar denzelven, wanneer hij slechts wilde, immer wist door te brengen met... slapen. Deze benijdenswaardige man bracht, zonder overdrijving, de helft der zeereis, de gewone nachtelijke slaapuren niet eens medegerekend, in dezen niet ongelukkigen en toch onzondigen toestand door..."

...Mijn eerste terugreis staat mij nog voor den geest, zoowel als in mijn dagboek: een dag en nacht waren wij, bij een stijven wind, met een middelmatig bezeilden schoener, onder weg naar Curaçao, toen ik des morgens aan den kapitein vroeg, — want ik was te zeer zeeziek om het zelf te gaan zien, — waar wij waren. „O p d e h o o g t e v a n d e n H o o i b e r g!" was het antwoord.

De H o o i b e r g is een der hoogste bergen op

Foto **5. Groep Caraïbenafstammelingen.** *Soublette en Zoon.*

Aruba, hij staat — evenals de Rigi in Zwitserland — van zijn medemakkers afgezonderd, meer westwaarts dan deze en is op zee het gemakkelijkst verkenbaar. Den volgenden dag zeilden wij weer frisch door; het vaartuig stampte geweldig tegen de zee en het water stortte verscheidene malen over het dek, waarvan ik in de kajuit nu en dan een aardig scheppje kreeg. Des nachts werd zelfs de wind gunstig, want hij blies uit het noorden. Ik had ook den kapitein op het dek hooren zeggen, d a t h e t n u h e e l g o e d g i n g. Verblijd over deze boodschap, vroeg ik terstond bij het aanbreken van den dag: „Waar zijn we al kapitein?" — „O p d e h o o g t e v a n d e n H o o i b e r g, M i j n h e e r!" — „Gaat de H o o i b e r g dan met ons mede?" — „Neen, Mijnheer, maar de stroom loopt zoo sterk."

„Den volgenden dag en nacht liepen wederom evenzoo ten einde en bij het aanbreken van den morgen bevonden wij ons weder... o p d e h o o g t e v a n d e n H o o i b e r g! —

Dat waren vier recht pleizierige dagen (?). Die weet wat het is, zeer zeeziek te zijn, kan er reeds eenigszins over oordeelen. Doch dit was het ergste niet. Het vaartuig, waarop ik mij bevond, kwam van R i o d e l a H a c h e, ging naar Curaçao en was grootendeels geladen met ossenhuiden. Op mijn verzoek, had deszelfs eigenaar te Aruba het binnen gesejnd. Ik was dus verplicht, mij te behelpen en in de kajuit boven op de ossenhuiden mijn matras te leggen. Spoedig werd ik de onaangename lucht daarvan gewaar en moest geduldig toelaten, dat duizendbeenen, schorpioenen en andere afschuwelijke insecten, die ik liever in een kabinet van Naturalia in Nederland dan hier gezien had, mij over het lijf kropen. Op het dek kon ik niet komen wegens mijn zeeziekte; ook stroomde het water telkens over hetzelve heen. Ik had niemand, met wien ik een woord wisselen konde; want de kapitein en acht scheepslieden waren allen afstammelingen van Indianen en schenen het spraakvermogen te missen. Ik hoorde hen in de vier dagen en nachten, zelf tegen elkander nauwelijks geluid geven. De neef van den kapitein was iets spraakzamer... Intusschen had ik het aan dezen te danken, dat ik nog niet langer dan vier dagen in mijn ellendigen toestand bleef; want op den avond van den vierden dag, raadde hij den kapitein aan, daar de wind al te sterk was en de stroom te hevig liep, maar weder naar Aruba terug te keeren. De kapitein, die het meerdere verstand van zijn neef boven het zijne erkende, gaf aan diens raad gehoor, hield af, en liet het anker, bij zonsondergang, weder in de Paardenbaai (Playa) vallen. — De blijdschap van weder aan wal te zijn, al was het dan ook op hetzelfde land, van waar ik, vier dagen geleden vertrokken was, werd vermengd met de ergernis van te zien, dat een kleine kaper-goelet in de haven lag, die ons een paar dagen vroeger ingehaald, voorbij gegaan en de oostpunt van Aruba, die wij tevergeefs getracht hadden te bereiken, omgezeild had, welken omweg deze waarschijnlijk gemaakt had, om, indien een sterkere tegenpartij in de baai lag, deze bovenwinds te zijn. En toch het vaartuig, waarop ik mij bevond, behoorde niet tot de slechtste zeilers, wij hadden zelfs een Curaçaoschen schoener ingehaald."

...„Van mijn tweede bezoek op Aruba, hetwelk anderhalf jaar later geschiedde, keerde ik terug met Z. M.'s oorlogsbrik d e M e r c u u r, onder bevel van Overste Muller. Ik had toen a c h t volle dagen reis, waarvan wij er v i e r doorbrachten met oplaveeren om telkens op dezelfde plaats te recht te komen, en wel onder den St. Annaberg, den eenigen, maar ook een zeer aanzienlijken berg, welke zich van de landengte van Paraguana (kust van Venezuela) doet zien. Hij ligt eenige uren landwaarts in, maar vertoont zich door deszelfs hoogte en afgezonderde ligging als nabij het zeestrand. Deze terugreis had dus veel overeenkomst met mijn vorige; doch de omstandigheden, die zoo dikwijls een en dezelfde zaak aangenaam of treurig maken, waren hier geheel anders; ik was op een schoon, ruim en gemakkelijk vaartuig, voorzien van al het noodige en onder vriendelijke en beschaafde menschen, onder welke vooral de Overste Muller op een der hoogste trappen stond."

„Mijn langste terugreis was, met Z. M.'s oorlogsbrik d e P a n t e r in den jare 1827 bij een hevigen stroom en sterken wind. Wij hadden toen e l f dagen reis, welke nog wel met andere elf dagen zouden vermeerderd zijn, had men niet het vaartuig noordwaarts laten loopen tot onder de kust van S t. D o m i n g o, waar het opwerken gemakkelijker ging. Doch niet minder dan de laatstgemelde, werd mij deze reis veraangenaamd door het gul onthaal en den vroolijken omgang van mijn vriend, den Kolonel Buijs, die den genoemden bodem kommandeerde."

* * *

Over de bovengenoemde P a a r d e n b a a i (fig. 13) en de daaraangelegen Oranjestad (fig. 14), weet Ds. Bosch het volgende te verhalen:

De benaming P a a r d e n b a a i bestond reeds een gansche eeuw, vóór zich stervelingen aan dezelver oevers hadden neergezet; zij werd aan dezelve gegeven, wegens de gemakkelijke wijze, waarop men aldaar de paarden, — welke men van de Spaansche en Indiaansche kusten verkreeg, en meestal weder naar de groote en met 300.000 (thans geëmancipeerde) slaven bevolkte Engelsche bezitting Jamaica vervoerde, — kon lossen en laden. Vroeger woonde de commandeur (de vroegere naam voor gezaghebber) met zijn medemenschen aan de nog naar hem genoemd wordende K o m m a n d e u r s b a a i (waar tegenwoordig S a v o n e t ligt). Deze ligt een paar uur Oostelijker, en wordt gevormd door een monding der landtong, die langs den zoo even voorbij gezeilden Zuidwal loopt, en die, zoo zij met hare baaien en inhammen aan de kust van het voormalig Spaansch-Amerika lag, millioenen waard zou wezen. Ik ben eens door den sterken stroom verplicht geweest, in deze (kommandeurs)baai ten anker te komen. Het eenige kenteeken, dat eenmaal aan derzelver oever de hoofdzetel des eilands gestaan had, vond ik in eenige nabij elkander staande rondgemetselde en met kalk bepleisterde grafplaatsen, welke volgens het opschrift van namen en jaartal, bleken omtrent één eeuw oud te zijn... Twee majestueuse mansanieljeboomen hadden hun lange, breede altijd groene takken in den vorm van een zonnescherm, over dezelve getrokken, om alzoo deze overblijfsels van het Arubiaansche voorgeslacht tegen wind en weêr te beschutten...

In de Commandeursbaai zijnde, overtuigde ik mij, dat dezelve gunstiger en aangenamer gelegen was dan de Paardenbaai. Haar grond is van vruchtbare aarde, en zacht oploopend tegen het aan kreupelhout rijke gebergte, dat voor den Noord-Oostelijken wind eenige beschutting geeft. Zij ligt nader bij Curaçao en de bocht van Coro en 2 uur verschil zegt op dit punt meer dan men gelooven zou; en wat aangaat de voorgegevene meerdere diepte der Paardenbaai, vond ik, dat het zeer weinig of geen onderscheid maakte, met welk gevoelen de kapitein, die honderd malen hier ten anker kwam, geheel en al overeenstemde. Er bleef dus geen andere reden over, waarom hare mededingster, de Paardenbaai, de eer der bewoning verkreeg, dan de, zoo even vermelde, meerdere geschiktheid tot het lossen en laden van paarden en van derzelver halve broeders, de muilezels en aanverwanten, de ezels. Deze reden is alleszins gegrond, wegens de meerdere ruimte dier baai, en den op sommige gedeelten zacht oploopenden grond. Dikwijls heb ik mij overtuigd, dat er op de gansche wereld geen betere gelegenheid en gemakkelijker wijze bestaat om paarden te lossen dan hier. Er komt een vaartuig, zoo vol geladen met paarden als een slavenhaalder met negers; de belanghebbende, die het vaartuig ziet aankomen, plaatst een paard aan dat

Foto 7. **Grillig gevormde steenen.** *Soublette en Zoon.*

gedeelte der baai, waar de grond zacht oploopende is; nu werpen twee mannen met spieren zoo sterk, als ik mij verbeeld, dat Hercules gehad heeft, een paard over boord, met een gemakkelijkheid, alsof het een kat ware; men ziet het beest met de pooten recht uitgestrekt in de hoogte, als wilde het zich aan de lucht vasthouden, in het water vallen, daar eenige oogenblikken ploffen, en vervolgens het hoofd boven steken, al rond kijkende, waarheen het zich begeven moet; het ziet nu zijn natuurgenoot aan land staan en zwemt, zonder zich een oogenblik te bedenken, regelrecht op denzelven aan, schudt aan wal stappende, de nattigheid een weinig af, gaat bij het andere paard staan en begint, zonder eenige ontsteltenis over het zoo even doorgestane ongeval te laten blijken, aan de struiken te eten, die uit de poriën des klipachtigen oevers groeien. Intusschen is er een 2e, 3e, 4e paard op gelijke wijze in het water geworpen, voor welke het telkens gemakkelijker wordt, door den steeds in getal toenemenden paardenhoop, de plaats te herkennen waar zij wezen moeten; en eer ik twee sigaren heb uitgerookt, staat een lading van 30 of 40 paarden hoog en nat aan den wal.

Voor liefhebbers van paarden, die gaarne willen weten, hoe deze beesten er op andere plaatsen uitzien, voeg ik er bij, dat ze over het algemeen van

Foto 6. **Weg naar „Balaschi" genaamd „Rooi Françès".** *Soublette en Zoon.*

middelmatige grootte, tusschen lichte en zware cavalleriepaarden, en met een gebrand merkteeken van derzelver eigenaar voorzien zijn; dat ze van verschillende natuur en uitwendig karakter zijn, hetwelk daaraan toe te schrijven is, dat men er weinig zorg voor draagt, en ze maar in het wild laat rondloopen en zich vermenigvuldigen; dat ze dien pas of schuif, welke de paarden op Curaçao gaan, niet dan met veel moeite en nog zeer gebrekkig leeren kunnen, maar dat sommigen hunner een natuurlijken triepel of drieslag gaan; dat ze vroeger aan meerdere vrijheid gewoon, later, hoewel mak zijnde, een koppige geaardheid blijven behouden, en aan een huiduitslag zijn blootgesteld, als zij in landen komen, drooger dan die, in welke zij pleegden te grazen. Aan de paarden echter, welke van de meer benedenwaarts liggende Indiaansche kust (Goagiri-kust) worden aangebracht, merkt men deze eigenschappen van koppigheid en vatbaarheid voor huidziekte (schurft) niet op, dewijl zij dagelijks met de Indianen omgaan, door en door mak zijn en aan alle soort van kost gewennen. Hieruit ziet men alweer, wat de opvoeding doet! Als daarom iemand op Curaçao aan zijn vrienden op Aruba last geeft, om een paard te koopen, zal hij er altijd bij te kennen geven: Laat het er a. u. b. een wezen van de Indiaansche kust.

Voor nieuwsgierigen, die gaarne van alles den prijs willen weten, voeg ik er bij, dat de paarden hier vrij wat goedkooper dan in Nederland zijn. Ik heb eens uit een grooten pas aangekomen paardenhoop, twee tamelijk groote en schoone beesten, jong en zonder gebreken gezocht en gekocht voor *f* 40.— ieder; en niet op paardenkooperswijze, na lang dingen en handklappen, maar dadelijk gegeven op het vragen.

Voor mij zelven, voeg ik er tot herinnering bij, dat ik deze paarden kocht van Don Esteban Beola, een inboorling van Guipuscoa in Spanje, die na op de vaste kust gewoond te hebben, zich ten tijde der revolutie van daar naar Aruba had begeven, waar hij tot heden toe gebleven is...

Doch dit zij genoeg gezegd, ter opheldering van den naamsoorsprong der Paardenbaai.

* * *

Omtrent dien van Oranjestad kan ik korter zijn, dewijl dezelve van latere dagteekening is en wel eer 1820 veranderde in 1830. Eens deed de Gouverneur van Curaçao een inspectiereis naar Aruba, en gaf aldaar aan de hoofdambtenaren en verscheidene Grandes een groot gastmaal. Men zat vol eer en vroolijkheid aan tafel, at zoo smakelijk als men op Aruba eten kon, dronk zoo goed, als men van Curaçao den wijn kon medebrengen. Bij zulk een gelegenheid worden er, gelijk overbekend is, toasten gedronken en conditiën ingesteld...

Wij Nederlanders zijn kort, als wij met een kloppend hart, aan een grooten maaltijd, eene conditie moeten instellen... De Gouverneur van Curaçao, die als het er op aan kwam om lange conditiën in te stellen, voor een Nederlander zulks anders zeer goed doen kon, was op het gastmaal te Aruba te dien opzichte kort, en stelde onder anderen in: „Het welvaren der Paardenbaai!" Hierdoor ontstond, in de door den goeden wijn verlevendigde denkbeelden der aanzittenden, eenige verwarring; men wist niet, of deze conditie zag op de baai met derzelver vaartuigen, of op de stad met hare inwoners. Deze duisterheid was niet zoozeer veroorzaakt door de kortheid der conditie, als wel daardoor, dat de stad tot heden toe geen naam droeg.

De kommandeur des eilands, van wien zelven ik deze bijzonderheden heb, trok hierop de stoute schoenen aan, en gaf aan Zijne Excellentie te kennen, dat, daar het dorp of de stad, aan de Paardenbaai gelegen, alsnog zonder naam was, en wegens deszelfs toenemende grootheid wel verdiende een naam te dragen, het den inwoneren van Aruba aangenaam zoude wezen, zoo het Zijner Excellentie behagen mochte bij deze plechtige gelegenheid, aan de stad een naam te geven. Het was een netelig oogenblik in het leven van den Gouverneur, waaruit deze zich echter spoedig wist te redden. Niet tot de Roomsche kerk behoorende, zoo speelden hem ook geen namen van Heiligen voor den geest. Als een rechtschapen Nederlander dacht hij aan onzen geëerbiedigden Koning en zou misschien gezegd hebben: Willemstad! maar zoo heette reeds naar (Prins) Willem III, de stad op Curaçao, — of Nassau! maar zoo wordt het fort genaamd, dat aldaar de stad en haven bestrijkt. Er volgde derhalve het woord: Oranjestad! Nauwelijks was het door alle aanwezenden verstaan, of men hoorde een driemaal herhaald hoezee! en het geroep van: „Lang leve de Oranjestad! Zij groeie en bloeie!"

Het landschap van Aruba.

Het landschap van Aruba heeft voor mij veel aantrekkelijks. Jammer is het, dat de wegen niet beter zijn, zoodat men na een dag van hotsen en botsen in een overigens goed rijtuig maar al te blij is, weer thuis te zijn. In enkele maanden van het jaar worden de wegen door de zware regens uitgespoeld en doordat op tal van plaatsen de weg lager is dan het omgevende terrein, stroomt het hemelwater langs de wegen af. Men zal of de weg iets hooger moeten maken dan het omliggende terrein of aan weerszijden van den weg een greppeltje of goot maken en dan zal het mogelijk worden goede wegen aan te leggen, die dan ook heel wat goedkooper te onderhouden zullen zijn.

Groote vlakten, uitgestrekte plateaux en terrassen wisselen af met een door diepe dalen ingesneden heuvelterrein.

Van de Cerro Colorado naar Balaschi rijdende langs het kleine plaatsje Sabaneta ziet men ter linkerhand achter het helblauwgroen lagoen en het koraalrif de open zee; terwijl de weg zelve in deelen over een vlak zandig strand gaat. Ter rechterzijde ziet men achter de tegen den oogsttijd prachtig groene coenoecoe's [1]) het langzaam noordwaarts oploopende heuvelland met tal van toppen. (Jamanota, Ariekok, Mira la Mar: zeezicht. Mira = zien; La Mar = de zee). In den regentijd zijn deze heuvels alle groen, en slechts enkele grijze kalkrotsen ziet men er dan door heen schemeren. In de coenoecoe's wordt in hoofdzaak kleine maïs (maïsie chiquito) verbouwd; wuivende losse aren, een heel wat sierlijker plant dan de maïsie chiquito van Curaçao met zijn stijve dichte knotsvormige aren.

Zoo hoog wordt deze „kleine" maïsis, dat de huizen er soms maar juist nog boven uitsteken. In de buurt van Sabaneta zag ik iemand zijn Zondagnamiddag genieten, zittende op den nok van het dak, om toch wat uitzicht te hebben.

Is men Sabaneta voorbij, dan ziet men gauw achter het heuvelland van Jamanota en Ariekok den alleenstaanden Hooiberg te voorschijn komen, die zeker onze voorvaderen herinnert aan de kleine hooibergjes, die men in den hooitijd overal in de weilanden kan zien.

De vorm heeft ze, maar de zachtheid niet; bij lange na niet. Het is een steile rotsachtige berg, waarvan de beklimming niet meevalt.

Bij Balaschi rijdt men, na ter linkerhand de molen van de Aruba Goud Maatschappij gepasseerd te zijn, door een ongeveer 10 M. diepe rotskloof, de Rooi Francés, en van daar naar Oranjestad gaat de weg vrijwel aldoor over een hoog plateau, en ziet men aan beide zijden aloëvelden en nog eens aloé-

1) Plantages.

Foto 9 Terrein der „Aruba Gold Consession Ltd." te Balaschi. *Soublette en Zoon.*

velden. Rechts ligt de hooiberg, die men vrij dicht voorbijgaat.

Van Oranjestad naar Kristalberg (die zijn naam ontleent aan het bergkristal, dat daar in groote hoeveelheden gevonden wordt) en Bushiribana rijdende doorkruist men het eiland in de breedte en het eerste deel van den weg gaat over ditzelfde plateau.

Op tal van plaatsen is dit plateau bezaaid met reusachtige rotsblokken, niet ongelijk aan de hunnebedden van de heide.

Evenwel ze zijn niet zooals deze van elders aangevoerd door gletscherijs, maar het zijn de laatste resten van vroegere heuveltjes, waarvan alle andere bestanddeelen langzamerhand zijn weggewerkt door het water.

Eenmaal werd dit plateau door de zee bedekt en nog duidelijk is de oude strandlijn te volgen, zooals door Professor H. Martin werd aangetoond. De rotsblokken vertoonen daar door de uitspoeling van de vroegere landing, eigenaardige uithollingen, naar het westen gekeerd en hunne vorm doet dan dikwijls aan die van strandstoelen denken.

Van eene indrukwekkende schoonheid is vooral de noordkust van het eiland met zijn woeste branding en hoogopspattende golven. Op enkele plaatsen is de kust geheel ondermijnd door deze eeuwigdurende branding en uit de verte ziet men dan het schuimende water binnen het land opspatten. Over eene natuurlijke brug van kalksteen loopt men hier over de zee.

Nog verder oostwaarts even voorbij Daimane ziet men bij ruw weer op eenige honderden meters van de kust het zeewater als witte damp uit een rond gat in de rots van misschien anderhalven meter middellijn omhoogstijgen, en naderbij gekomen hoort men de zee in de diepte bulderen. Ook hier heeft een dergelijke ondermijning plaats gehad en is een grot gevormd als die van Hato op Curaçao.

Langs deze zelfde kust nog verder oostwaarts bij Fontein en tusschen Fontein en Cerro Colorado vindt men typische tuinen, een echt Hollandsch duinlandschap.

Het land loopt hier terrasgewijze op en de gestadige wind heeft het gansch opgewaaid tegen den rotswand van het terras. Het laagste terras is, tenminste in den regentijd, met een dun groen kleed bedekt en tal van kabrieten [1]) genieten hier van hunne vrijheid en klauteren als volleerde acrobaten over de steile rotswanden.

Het schoonste vergezicht heeft men wel van den top van den Jamanota. Aan alle kanten de zee van Cerro Colorado tot Westpunt, aan de oostkust de woeste branding, aan de westkust het blauwe lagoen

1) Kabrieten = geiten.

Foto 8. Steiger der Aruba Gold Concession Ltd. te Oranjestad. *Soublette en Zoon.*

met het kustrif en daarachter de zee. Geheel Aruba is van daar te overzien, en bij helder weêr ziet men in het zuiden duidelijk het gebergte van Coro en als het heel stil en helder weêr is, kan men ook Curaçao zien.

G. DUYFJES, m.-i.

Landbouw, aloé-cultuur en veeteelt.

In de laatste jaren is er veel gesproken en geschreven over den deerniswaardigen toestand, waarin de kolonie Curaçao en bijbehoorende eilanden zich bevinden met betrekking tot den landbouw. Zelfs is er veel gedaan of zijn tenminste pogingen aangewend om daarin verbetering te brengen. Wanneer wij nagaan, hoe in het moederland in de Kamervergaderingen door Ministers en leden der Kamers de belangen der kolonie worden besproken, hoeveel duizenden jaarlijks daarvoor door Nederland worden bijgedragen, wekt dit onze bewondering en dankbaarheid. Bij elke begrooting worden gelden uitgetrokken ter bevordering en verbetering van den landbouw. Reeds zijn schatten tot dat doel besteed op het eiland Curaçao. Alhoewel wij tot nu toe weinig vernomen hebben van de goede resultaten, die het pogen, om den landbouw te bevorderen en te verbeteren, heeft opgeleverd op het eiland Curaçao, zijn wij Arubianen toch wel wat naijverig geworden en wenschten ook wel eens deel te hebben in de gaven van het moederland. Men hoort, men leest telkens, zooveel duizenden uitgegeven voor proeftuinen, planten van dit en dat. Tot nu toe heeft Aruba daarvan weinig mogen profiteeren.

De voornaamste produkten voor 't levensonderhoud der bewoners van Aruba, zijn maïs en boonen, en voor den uitvoerhandel aloé, pindas en dividivi.

De bewerking der maïsvelden geschiedt immer nog op de wijze, als ons door onze voorvaderen geleerd is. 't Welslagen van den oogst hangt grootendeels zoo niet geheel en al af van den regen, naarmate deze overvloedig is en valt op tijden, dat het zaad of de plant dien zegen des hemels meer behoeft. Zelden gebeurt het, dat men met grond klaagt over te veel regen. Is voor sommige vette gronden te veel regen schadelijk, dan komt dit anderen schralen grond ten goede. Vandaar heeft men (zoo het mogelijk is) veelal twee stukken gronds: een stuk vette kleigrond en een schrale zandgrond. Zoo heeft men twee kansen om een oogst te krijgen. Valt bij overvloed van regen de oogst in de vette aarde tegen, dan wordt dit verlies goedgemaakt door den goeden oogst in den schralen zandgrond, en zoo omgekeerd. Volgens mijn bescheiden oordeel kunnen wij, wat de bewerking van maïsvelden aangaat, de raadgevingen en proeven van het bestuur wel missen.

Verschillende soorten van maïs uit den vreemde, als „Jerusalem Corn", „Yellow Millow Corn", enz. enz., heeft men hier trachten in te voeren, maar op den duur geeft onze zoogenaamde „Maishi rabo", de beste resultaten.

Het Gouvernement zou veel kunnen doen voor de duurzame productiviteit der gronden, wanneer het beletten wilde, dat de middelen door de natuur zelve daartoe voorbeschikt voor een geringen prijs aan den vreemde worden verkocht; wanneer het Gouvernement namelijk den uitvoer van geiten- en schapenmest kon beletten of tenminste moeilijk maken.

Foto 10. Balaschi. *Soublette en Zoon.*

De practische ondervinding van planters, minder baatzuchtig om uit alles geld te slaan, die verder zien dan hun neus lang is, bewijst, dat de gronden, die goed bemest worden, niets van hun voortbrengingskracht verliezen. Zij beweren, dat de mest tot vruchtbaarmaking van den grond gebruikt zeer rentegevend is, doordat zij den goeden oogst zeer bevordert. Men zou dan kunnen beweren, dat eerder invoer van mest dan uitvoer wenschelijk was.

Wanneer deze uitvoerhandel van Gouvernementswege niet belet of bemoeilijkt wordt, zal men hiermede blijven voortgaan, tot groote schade van den landbouw. Bij de toename der bevolking zal er immer meer van den grond geëischt worden, waardoor deze uitgeput raakt en dan verlaten blijft liggen onder den naam van „tera bieeuw" (oude grond). Men zou in waarheid kunnen zeggen: grond, waarvan veel te veel geëischt is, zonder vereischte bemesting.

Onze maïs wordt „maishi di sieta siman" (maïs van 7 weken) genoemd, ook „maishi rabo". Het kan voorkomen, dat bij gunstige weêrsgesteldheid de maïs reeds rijp staat voor den oogst zeven weken, nadat zij geplant is.

In de meeste gevallen staat evenwel de plant aan vele gevaren bloot, die den oogst geheel of gedeelte-

Foto *Soublette en Zoon.*
11. Windas der mijn „Calabas”.

lijk doen mislukken. Wanneer het zaad langen tijd noodig heeft om tot ontwikkeling te komen bij gebrek aan regen, sterft het onder den grond, of wordt door een aardworm of mieren opgevreten.

Wanneer de plant zich reeds gezet heeft tot eene zekere hoogte, een of twee voet, dan kan het gebeuren, dat bij langdurige droogte of te veel vochtigheid, zich een vocht aan de plant kan vormen, een soort olie, die van lichtgeel in zwart overgaat en die zoo dik als stroop wordt. Deze plaag, die „maba” genoemd wordt, doet veel schade aan de plant, doordien zij de groeikracht ervan belemmert of verlamt. Naargelang deze ontstaat door langdurige droogte of te veel vochtigheid, wordt zij door zware regens afgespoeld of door de felle zon en harden wind uitgedroogd. Wanneer de vrucht zich zet in de „tapoesjie” (kuif), dan bestaat het grootste gevaar en gebeurt het menigmaal, dat de schoonste verwachting in rook vervliegt en in één dag of in één nacht een geheele oogst verloren gaat. Deze plaag, die de maïsvrucht belaagt, is de „moesca”, een geel klein insect, dat bij duizenden om de kuif krioelt, de melk, die noodig is voor de bevruchting van den korrel uitzuigt en zoo de vrucht doodt. In dezen tijd is de passaatwind onze beste vriend, zijnde de éénigste, die ons tegen de plaag kan verdedigen en er ons van verlossen. Eén woord is voldoende om de geheele bevolking in angst en zorg te brengen. Wanneer het weêr kalm is en een zachte wind waait en men hoort zeggen: „tien moesca” (er is moesca), dan blijft iedereen als lam geslagen; men kijkt elkander treurig aan, daar de rampen, die deze plaag veroorzaakt, niet te overzien zijn en men het niet in zijn macht heeft, om den wind te bevelen den vijand weg te jagen. Heeft zich eenmaal de vrucht gezet, dan kan de moesca geen kwaad meer doen en kan men gerust zeggen: „God zij dank, de oogst is gered”. Wanneer de kuif in volle rijpheid staat, beladen met korrels, komen de rupsen nog een deel van den oogst opeischen. Tegen deze plaag bestaat een afdoend middel, maar men moet Arubiaan zijn met groote wilskracht om zijn maïs te beschermen, om dit middel te baat te nemen. Nu gaat iedereen die armen heeft, lang genoeg om tot de kuif te komen, met een blik, gewoonlijk petroleumblik, gewapend. den tuin in, en kuif voor kuif na te zien of de vijand er in zit. In dit geval wordt het „tapoeshi” zoolang in het blik geslagen, tot de rups er uit valt. Dit werk moet niet één of tweemaal maar soms tot vijfmaal toe herhaald worden. De Arubiaan geeft voor zijn maïs den strijd niet op en rust niet, vóór hij de laatste rups voor de kippen heeft geworpen.

Zoo is de laatste vijand overwonnen en kan men binnen weinige dagen de stokken snijden, op hoopen zetten, daarna de kuiven afsnijden, in zakken pakken en onder blij gezang en geschreeuw in de schuur bergen.

Een tweede produkt, dat op geen der overige eilanden zulk een goeden oogst oplevert, is boonen. De Arubiaansche boonen zijn ook bij onze buren zeer gewild. Er zijn zooveel soorten van boonen, dat het mij moeilijk valt ze allen op te noemen en er een beschrijving van te geven. Men onderscheidt „Janchikok, Jabes, prinses, karansjce, bonofees, marins, jenjé, wowopreto, boonchi corrá, wandce, boonchi shinishi, etc.” Vreemd, dat op geen der eilanden Curaçao en Bonaire, de boonenteelt zoo produktief en verschillend in soort is, als bij ons op Aruba.

Zoo is het ook gesteld met ons derde produkt „pindas”. Dikwijls valt deze oogst tegen bij gebrek aan voldoenden regen, dien deze aardvrucht noodig heeft. Niettegenstaande wordt door ieder planter een gedeelte van den „koenoekoe” (tuin) met pindas beplant. De oogst van maïs en boonen is bestemd tot onderhoud van het huishouden, die der pindas om kleeren, schoenen en andere benoodigdheden te koopen, schulden te betalen. Men gaat hier niet planloos te werk, maar berekent te voren, hoe de koenoekoe voor het planten verdeeld moet worden. Men redeneert: deze hooge grond is goed voor maïs, die lage met waterafloop is voor pindas en het hoekje daar voor boonen enzoovoorts. Deze pindas worden aan de handelaars verkocht, die een redelijken prijs er voor betalen, naarmate de oogst overvloedig of schaarsch is.

* * *

Het voornaamste produkt voor uitvoer is de aloë. Ons eiland is voor een groot gedeelte overdekt met aloëvelden, die zeker een derde van de geheele oppervlakte beslaan. De opbrengst geeft jaarlijks een mooi saldo voor den eigenaar, naarmate de prijs op de markten in Amerika of Europa hooger of lager is. Deze varieert voortdurend. Ongeveer twintig à vijf en twintig jaren geleden was de prijs zeer hoog gestegen, tengevolge waarvan vele grondbezitters te Curaçao, Bonaire en Aruba toentertijd hunne gronden met aloë hebben beplant. Sinds dien tijd bleef de prijs steeds jaarlijks dalen, en vijftien jaren geleden was die zoo laag, dat men te Curaçao en Bonaire de velden verwaarloosde en het aloësnijden niet meer de moeite waard meende. Op hoop van betere tijden werd op Aruba met taai geduld de aloë-cultuur voortgezet, het snijden van de aloë, zoo noodig ook voor het onderhoud van de plant werd jaarlijks gedaan en de aloë, voor geringen prijs naar vreemde markten uitgevoerd. Nu voor eenige jaren de aloëprijs gestegen is, trekt Aruba de vrucht van zijn taai geduld en vasthouden aan die cultuur gedurende zoovele moeilijke jaren. Terwijl te Curaçao en Bonaire de aloë-cultuur te niet is gegaan, zoodat men daar opnieuw moet beginnen, is deze tak van cultuur een

Foto *Soublette en Zoon.*
12. Mijningang van de Gerardmijn.

Foto

13. Paardenba

der voornaamste inkomsten, een schat voor Aruba. Op de eerste plaats voor den eigenaar, in de tweede plaats voor de arbeidersbevolking, daar het aloé-snijden juist geschiedt in het drooge saizoen, wanneer de meeste werklui zonder werk en verdiensten zijn. Het werk begint in Maart en eindigt einde Juli. 's Morgens vroeg zijn de snijders aan het werk om hun dag te maken; zij beginnen met de aloé te snijden en ze in schuinsliggende bakken (van twee planken gevormd) te leggen, waardoor de olie uit de lage punt in een blik of kistje loopt. Wanneer deze vol is, wordt de olie gedaan in een „halivat" [1]) (m. of m. 8 galons) en naar een oven gebracht, alwaar zij gekookt wordt en als hars bereid, gereed om naar vreemde markten uitgevoerd te worden. De betaling van de arbeiders geschiedt naarmate het aantal „halivats", die zij per dag vullen. De prijs per „halivat" varieert tusschen 25 à 50 cents en een arbeider kan per dag één à vier of vijf „halivats" vullen.

* * *

Rest ons nog iets te zeggen omtrent de veeteelt op Aruba. Deze bevindt zich in betreurenswaardigen toestand en heeft geen andere toekomst dan die van achteruitgang. In de laatste jaren is het aantal schapen en geiten zeer verminderd. Wanneer er goede jaren te wachten zijn, dan kan ze voor een tijd nog betrekkelijk iets te beteekenen hebben; maar zijn er slechte jaren in het verschiet, dan zal het op den ondergang van den veestapel uitloopen. Menigeen zal nog wel eenige schapen en geiten houden, maar een kudde zelf te houden, zal zeer moeilijk, zoo niet onmogelijk zijn. Oorzaak hiervan is het onpraktische, onredelijke en menigmaal onbillijke te huur geven van gronden van wege het Gouvernement. Iedereen weet, dat een der hoofdfactoren van den vroegeren welstand dezer buitenbevolking in vergelijking met dien te Curaçao en Bonaire daarin moest gezocht worden, dat men hier, behoudens enkele uitzonderingen, geen groote grondbezitters had, zooals dit te Curaçao en Bonaire het geval is. Hadde het Bestuur dezen toestand willen bestendigen en als beginsel vaststellen niet meer dan twee bunders grond in huur af te staan aan een ieder, die met billijke redenen aanvraag deed! Hoe dikwijls werd een armen huisvader een of twee bunders in huur geweigerd, terwijl het Bestuur 40, 50 bunders tegelijk aan een ander afstaat. Zoo is bijna het geheele eiland particulier eigendom geworden. Nu meestal al de particuliere huur- of concessiegronden ingesloten zijn, blijven er geen gronden over, waar het vee hier en daar wat te eten vindt. Wanneer de drooge tijd lang aanhoudt, zoo komt het grootste gedeelte van het vee om bij gebrek aan voeder en water. Hoe zal het gaan wanneer slechte jaren achtereen volgen? Het antwoord ligt voor de hand.

Nu zoekt men verbetering in den veestapel te brengen door betere rassen van geiten en schapen in te voeren. Op Curaçao heeft men reeds verscheidene proeven genomen en pracht-exemplaren ingevoerd. Zoo zal men ook waarschijnlijk onze verwachtingen een tijdje gaande maken en ons eene schoone toekomst voorspiegelen, maar wij zullen wel tot de ondervinding komen, dat wij ons te gauw hebben blijgemaakt. Slechts wanneer men een ras kan vinden, dat zeer weinig voedsel noodig heeft, en met brak water vet wordt, is er van onze veeteelt nog iets te verwachten.

Zoo is het duidelijk, dat de toestand van Aruba volstrekt niet rooskleurig mag genoemd worden. Wij hopen, dat de nieuwe goud-compagnie succes moge hebben in hare onderneming [1]); dat de phosphaat-ontginning nog vele jaren productief moge zijn; dat de prijs der aloé stijge of tenminste op prijs blijve en de aloé-cultuur kan s'andhouden. Wat de landbouw betreft hopen en bidden wij den goeden God om den zegen des hemels, den regen, de beste hulp om den landbouw te bevorderen en te verbeteren, tevens het éénigste middel in de tegenwoordige omstandigheden om den veestapel voor geheelen ondergang te vrijwaren.

MAX F. ARENDS.

[1]) Halve vat.

[1]) In 1911 werd als winst over 1910 aan de aandeelhouders uitgekeerd 50 pCt. van de oorspronkelijke waarde der aandeelen. Red.

...i met steiger.

Soublette en Zoon.

De mijnen van Aruba.

Wie na de buitendistrikten van Curaçao bezocht te hebben op Aruba komt zal het ongetwijfeld opvallen, dat de op het land wonende bevolking hier welvarender is dan daar. Wel het duidelijkst uit zich dit in de woningen: de armoedige hutten van takkenbossen en klei met maïsstroo gedekt, ziet men hier slechts een enkele maal; meerendeels zijn het nette, witgepleisterde huisjes, die men hier in de grondjes (coenoecoe's) ziet staan.

Gedeeltelijk is deze meerdere welvaart toe te schrijven aan de intensieve aloécultuur; aloéve'den ziet men op Aruba, waarheen men ook gaat, en in enkele tijden van het jaar als de aloébladen gesneden, het sap in houten trogvormige bakken uitgelekt en daarna tot aloéhars wordt ingekookt, geeft zij aan vele handen werk.

Veel meer echter is zij ongetwijfeld te danken aan de rijkdommen, die Aruba in zijnen bodem bezit, namelijk de phosphaat- en goudmijnen. Het geheele jaar door kunnen allen, die werken willen, hier werk vinden.

Op Curaçao ontbreken deze hulpbronnen niet, de phosphaatmijnen van Santa Barbara leverden van 1880—1895 evengoed, zoo niet betere phosphaat als die van Aruba; evenwel sinds dat jaar liggen zij stil en is de ontginning ten eenenmale gestaakt, tengevolge van oneenigheden tusschen den erfpachter, den heer John Godden, tevens gedeeltelijke eigenaar en zijne medeeigenaar, de Curaçaosche Phosphaat Mij. Ook de zoutindustrie, die vroeger aan velen werk gaf, lijdt al sinds jaren door de daling der prijzen en dientengevolge vermindering van den afzet een kwijnend bestaan. Op enkele plantages werd zelfs in 1909 het zout niet geoogst.

Op Curaçao is het thans alleen het havenbedrijf, dat in de stad werk en geld geeft en de bewoner van de buitendistrikten moet bestaan van het weinige, dat de landbouw hem oplevert.

De meerdere welvaart op Aruba laat zich dus zeer goed verklaren en het is zeker van belang eens na te gaan, hoe de mijnen van Aruba zich in den loop der tijden hebben ontwikkeld.

De goudmijnen.

In het werk van G. B. Bosch, Reizen in West-Indië en door een gedeelte van Noord- en Zuid-Amerika, dl. II, blz. 230, vindt men vermeld, dat reeds in het jaar 1750 een groot stuk gedegen goud op Aruba zou zijn gevonden. Ook Professor Martin vermeldt dit in zijne West-Indische Skizzen, dl. II, blz. 63, en meent, dat als gevolg daarvan een onderzoek werd ingesteld door een zekeren Prins, welk onderzoek echter geen resultaat had. Dit laatste is gebleken onjuist te zijn. Over het onderzoek van den Duitschen mijningenieur van dien naam, die in dienst van de West-Indische compagnie mijnbouwkundige onderzoekingen deed op Curaçao en Aruba, vindt men uitvoerige gegevens in het deel documenten behoorende bij het historische werk van den heer Hamelberg, „de Nederlanders op de West-Indische Eilanden". Van het voorkomen van goud was bij zijn onderzoek nog niets bekend. Ook hier als in vrijwel alle goudlanden der wereld werd de eerste ontdekking door toeval gedaan.

Ik laat in het midden in hoeverre de mededeeling van Bosch juist is, in elk geval is het toen bij dit eene stuk gebleven, wat op zich zelf al onwaarschijnlijk klinkt, en werd eerst in 1824 weer goud gevonden.

Aanvankelijk werd het metaal gevonden als alluviaal goud in de waterloopen, hier rooien genoemd, in grootere en kleinere stukjes. Al spoedig ook als primair goud in de kwarstgangen, de eigenlijke mijnen.

In deze kwarts, een zeer hard meestal wit gekleurd mineraal, komt het goud dikwijls in zoo fijne verdeeling voor, dat het zelfs voor het gewapend oog niet zichtbaar is en men zijne aanwezigheid alleen door uitsmelting kan vaststellen. Soms ook is het zichtbaar als fijne blaadjes en adertjes in de steen.

Meermalen werden zeer groote stukken gedegen goud, pepita's gevonden, het grootste wordt opgegeven 32 pond en 8 ons Amsterdamsch gewicht zwaar te zijn geweest; in het Leidsche museum voor geologie bevindt zich nog een afgietsel van een stuk, dat 6.415 Nederlandsche ponden zwaar was.

Van 1824—1832 werd van gouvernementswege goud gedolven en gedurende de eerste drie jaren werd volgens sommigen ongeveer 100 K.G. goud verkregen. Gedurende de laatste jaren werd de ontginning weinig krachtig gedreven en in 1832 werd de gouddelving voor ieder vrijgesteld.

In 1827 werd een geologisch-mijnbouwkundig onderzoek ingesteld door den Oberbergrat C. B. B. Stifft op last van de Nederlandsche Regeering.

Juiste cijfers over de hoeveelheid van het goud, die verkregen werd, ontbreken ten eenen male.

Het goud werd verkregen op eene manier die de vermelding waard is. De grondstof, waaruit men het goud wilde afzonderen, eene stijve klei met gesteentegruis, werd droog in een vat gebracht, nadat men de grootere steenen met de hand had uitgezocht, daarna het vat hooggehouden en langzaam op een uitgespreid doek uitgegoten, waarbij door den wind de lichtere deeltjes werden weggewaaid. Het deel, dat op de doek achterbleef werd weer uitgezocht, waarbij de grootere stukjes steen werden verwijderd en tegelijkertijd stukjes goud werden verzameld. Daarna werd de rest weder op dezelfde wijze behandeld.

Deze wijze van verwerking wordt tegenwoordig niet meer toegepast. Ik vond deze beschrijving in een rapport van den mijningenieur Van Lessen, die in 1895 het eiland onderzocht.

Een zeer winstgevend bedrijf heeft deze ontginning wel nooit opgeleverd en in 1854 werd dan ook de vrije gouddelving opgeheven en eene concessie verleend aan den heer L. J. de Jong in Den Haag voor 40 jaren, die echter in 1866 werd ingetrokken, omdat de concessionaris niet aan zijne verplichtingen voldeed. In 1897 werd de ontginning weder voor een ieder vrij gesteld, evenwel in December van dat jaar werd weer concessie verleend aan één persoon, den heer Franciscus Isola, voor den tijd van 35 jaren tegen betaling van 2500 gulden per jaar. In 1869 werd deze concessie overgedragen aan de heeren Ricketts te Nieuw-York, die haar in 1872 voor £ 251.849.— overdroegen aan de Aruba Island Gold Mining Cy., die een nominaal kapitaal van £ 500.000.— had. Ook deze maatschappij wist de mijnen niet tot bloei te brengen en in 1900 deed deze maatschappij afstand van de concessie en werd eene nieuwe concessie verleend aan de Aruba Gold Mining Cy. te Londen, die echter in 1908 eveneens afstand deed van de concessie tengevolge van de ongunstige resultaten.

Met ingang van 1 December 1908 werd toen voor den tijd van een jaar concessie verleend aan de Aruba Goud Maatschappij. Deze Maatschappij, is de eerste die het bedrijf winstgevend heeft weten te maken. Over het eerste jaar keerde zij 25% dividend uit aan hare aandeelhouders en maakte met een kapitaal van 40.000 gulden eene zuivere winst van 19.000 gulden [1]).

Zij heeft uitgebreid eene wijze van werken, die de vorige Maatschappij op kleine schaal had ingevoerd, namelijk het „tributers" werk. Tributer is in het Hollandsch misschien het beste weer te geven door klein-ontginner.

De bewerking van de mijnen laat zij grootendeels over aan de Arubanen, zij koopt van hen de ertsen, mits deze een zeker gehalte hebben en betaalt ze naar het gehalte ervan.

Dat een dergelijk systeem mogelijk is, bewijst alleen al, dat de Arubaansche mijnwerker zijn vak tot zekere ontwikkeling gebracht heeft; immers deze tributers zijn geen loonarbeiders, zij dragen voor een groot deel de risico van het bedrijf en tot nog toe met eere. Voor het eiland is het aanvankelijk succes van deze onderneming een allerverblijdendst teeken.

En niet alleen de ontginning, maar ook de verwerking van de ertsen wordt geheel door Arubanen geleid.

De ertsen worden, wanneer het gehalte voldoende blijkt te zijn door de tributers met vrachtezeltjes naar den molen te Balaschi gebracht en in kudden van tien en meer stuks ontmoet men langoor dan op de zonnige wegen, aan weerszijden belast met een zak erts.

1) Als winst over 1910 werd 50 pCt. uitgekeerd.

Ook op de mijnen zelve gaat het werk nog zeer eenvoudig toe. Geen stoomfluiten, schachtbokken, signalen of wat dies meer zij, kondigen u uit de verte al aan dat ge de mijnen nadert. Ook geen lift, die u met duizeligmakende snelheid naar het ingewand der aarde zal brengen. Een stevig touw en een eenigszins tonvormigen ijzeren emmer, daarmede kunt ge naar beneden worden gelaten als ge er tenminste lust in hebt. Het touw wordt geheschen of gevierd met een houten winds door twee man. De schacht wordt in de kwartsgang uitgehouwen en heeft dus dezelfde helling als de gang; staat de gang loodrecht ,dan ook de schacht. In een hellende schacht kruipt men op handen en voeten naar beneden en houdt daarbij met de eene hand het touw vast. Wordt de schacht dieper, dan legt men er een paar rails in waarop de emmer makkelijker glijdt en dan zet ge om af te dalen de eene voet in den emmer, pakt met elke hand een rail en al vierende laat men u rustig naar beneden glijden.

Staat de schacht of put loodrecht dan zet ge het eene been in den emmer, pakt met beide handen het touw vast en daar gaat ge al naar beneden. Met het andere been moet ge dan probeeren den wand vast te houden en zorgen, dat ge niet begint te draaien. Wie het voor het eerst doet loopt er zeker een paar builen bij op, maar ook hier maakt de oefening den meester.

Zijt ge eenmaal beneden aangeland en zijn uw oogen aan het halfduister gewend, dan ziet ge de mijnwerkers aan den arbeid. Hier en daar steekt een waskaars tusschen den rotswand en geeft eene spaarzame verlichting. Met houweel, moker, breekijzer, steenboor en meestal ook dynamietpatroon wordt de kwarts losgewerkt, en in den emmer naar boven gebracht om daar te worden uitgezocht.

Aan of nabij de mijn hebt ge de kegelvormige hoopen kwarts reeds zien liggen. Wie niet beneden aan het werk is, is hier bezig om het naar boven gebrachte erts uit te zoeken, waarbij de grootere stukken gewoonlijk worden fijn geklopt. Dit is de groote kunst van het tributersbedrijf, naar het inzicht van de kwarts ongeveer te beoordeelen of ze al of niet te verwerken is.

Over bijna geheel Aruba van Mira la Mar langs Ariekok, Matevidiri, Kristalberg, Alta Vista en Koebejoe tot Westpunt toe vindt ge de tributers aan den arbeid en overal dezelfde installatie, de eene wat minder diep, de andere wat dieper.

Is de kwarts naar den molen te Balaschi gebracht, dan wordt ze fijngemalen, daarna geroost en dan in groote vaten of tobben uitgetrokken met eene oplossing van cyankali. Na eenige dagen wordt de cyankalioplossing afgetapt en de inhoud van het vat nagewasschen met water. Het goud gaat bij deze bewerking als goudcyanide en wordt uit deze oplossing weer neergeslagen met tot fijne krullen geschaafd zink. Het bezinksel uit de zinkbakken wordt samengesmolten en geraffineerd tot ruw goud, waarin steeds ook een zeker percentage zilver voorkomt. Dit ruwe goud wordt verzonden.

De Phosphaatmijnen.

Lagen de goudmijnen over geheel Aruba verspreid, geheel anders is dit met de phosphaatmijnen, men vindt deze alleen in het zuid-oostelijk deel van het eiland, rondom twee lage heuveltjes; de Cerro Colorado en de Cerro Culebra, terwijl in het begin van 1909 ook iets noordelijker, bij een nog lagere heuvelrug phosphaat ontdekt werd.

De Cerro Colorado is de uiterste zuidoostpunt van het eiland en vormt een ongeveer 38 M. hoog rond plateau, van een 22 H.A. oppervlakte, dat aan den oost- en zuidoostkant met loodrechte wanden naar zee afloopt.

Op deze steile rotswanden staat eene geweldige branding en reeds van verre ziet men het witte schuim

Foto 14. Terrein der Aruba Gold Concession Ltd. te Miralamar. *Soublette en Zoon.*

Foto 15. Mijnschacht te Miralamar. *Soublette en Zoon.*

hoog boven de rotsen opspatten, vooral bij sterke passaat.

Hier werd in 1874 door wijlen J. H. Waters Gravenhorst de phosphaat ontdekt, die sinds 1881 geregeld wordt ontgonnen door de Aruba Phosphaat Maatschappij.

In de eerste jaren leverde de ontginning zoowel voor de Maatschappij als voor de Koloniale Kas groote voordeelen op. Het Gouvernement ontving *f* 8.— per M³. scheeps-registermaat uitgevoerde phosphaat. Tot 1895 ontving de Koloniale Kas ruim 2 millioen gulden.

Toen echter in 1892 tengevolge van de phosphaatontginning in Florida de prijzen begonnen te dalen, werkte de Maatschappij al spoedig met verlies (zij was namelijk verplicht jaarlijks 12000 M³. uit te voeren) en toen in 1895 eindelijk wijziging van het contrakt verkregen werd, had zij een nadeelig saldo op haar winst- en verliesrekening van meer dan *f* 100.000.— en hoewel thans de concessievoorwaarden iets gunstiger zijn, is het haar tot nog toe niet gelukt dit verlies te doen verdwijnen.

De ontginning van de phosphaat-afzettingen is betrekkelijk eenvoudig. Het mineraal komt voor in dikke lagen, soms tot ongeveer zes Meter dik, die op het oorspronkelijke bodemgesteente van de heuvels rusten en ten deele weer overdekt zijn door jongere kalksteen. De kleur van de phosphaat is geel tot roodbruin en leverkleurig; zij is hard maar bros.

Aanvankelijk kende men alleen het deel van de lagen, dat aan de oppervlakte kwam, eerst in 1889 werd bij het maken van een put door toeval de ondergrondsche voortzetting van de lagen gevonden.

De phosphaatlaag is niet overal even dik. Somtijds is ze plaatselijk zeer dun om dan weer dikker te worden.

Men begint nu de ontginning aan de oppervlakte en werkt daar in open steengroeve. Daartoe worden gaten van ongeveer drie voet diep geboord met de handboor en met dynamiet wordt de phosphaat losgewerkt. Naarmate men verder naar beneden gaat, komt men onder de holle steen en werkt dan weldra onder een dak van deze rots, terwijl men dan enkele pilaren van phosphaat laat staan tot steun van het dak.

De pilaren van phosphaat worden later als de laag is uitgewerkt en het er dus niet op aankomt of het dak hier en daar inzakt, weggenomen. Dit „rooven" van de pilaren is een gevaarlijk werk en moet voorzichtig geschieden.

Tegelijkertijd met de ontginning in steengroeven aan de oppervlakte brengt men het dieper gelegen deel der laag in ontginning door aanleg van een schacht en galerijen van uit die schacht. Dan krijgt men dus een „echte" mijn met reusachtige gangen en hooge gewelven, daar waar de phosphaat is weggenomen.

De phosphaat wordt verscheept van uit de St. Nicolaasbaai, aan de westkust van het eiland, gelegen op ongeveer zes Kilometer van de Cerro Colorado. Het transport van de mijnen naar den laadsteiger geschiedt langs een smal spoorbaan in kipwagons, die in treinen van ongeveer twintig door een locomotief worden getrokken.

De haven is zeer veilig; ten eerste is ze aan den lijkant van het eiland gelegen beneden den wind en dan wordt ze nog beschermd door het koraalrif, dat langs de geheele westkust van het eiland op ongeveer 1 K.M. van de kust loopt. Alleen het binnenkomen en uitgaan is moeielijk en de Maatschappij heeft dan ook steeds een eigen loods in dienst gehad. In 1908 werd deze dienst door het Gouvernement overgenomen. Zij heeft ook een eigen sleepboot om de zeilschepen, die phosphaat komen laden, in de haven te verhalen.

De geheele ontginning en het verdere bedrijf wordt uitstekend beheerd en er heerscht orde en regel.

In het geheel is sinds 1881 tot einde 1909 742.561 M³. scheepsregistermaat, dat is 446.445 tons phosphaat verscheept, het maximum (in 1907—1908) was 34.689 tons.

Tot nog toe wordt hoofdzakelijk eerste klasse phosphaat ontgonnen met een gehalte van meer dan 70 % phosphorzure kalk en niet meer dan 5 % schadelijke bestanddeelen (oxijden van ijzer en aluminium); er zijn echter nog groote hoeveelheden niet ontgonnen phosphaat van mindere hoedanigheid door hooger gehalte aan deze schadelijke bestanddeelen. Voor deze is het niet zoo gemakkelijk afzet te vinden, door den lageren prijs zouden ze ook onder de tegenwoordige concessie-voorwaarden niet met voordeel kunnen worden ontgonnen.

De phosphaat wordt voornamelijk verscheept naar Engeland, Frankrijk en Amerika, en daar verwerkt tot superphosphaat door behandeling met zwavelzuur om daarna als kunstmeststof te worden gebruikt.

G. DUYFJES, m.-i.

Visscherij op Aruba.

Zonder twijfel mag Aruba het door de natuur rijkstbedeelde der drie Benedenwindsche eilanden der kolonie heeten. Niet alleen dat de phosphaatmijnen aan vele handen werk verschaffen en een groot gedeelte van het eiland voldoende goud in zijn bodem bergt om bij zuinig en zorgvuldig beheer goudwinning met loonende uitkomst mogelijk te maken, maar ook de visscherij kan er op ruimere schaal en onder gunstiger omstandigheden dan op Curaçao en Bonaire gedreven worden. Hoe dat mogelijk is, zal men vragen, waar de geografische ligging der drie eilanden toch niet zooveel verschilt? Dezelfde zee, hetzelfde water bespoelt wel is waar de drie eilanden, maar de bodemverhoudingen in de zee rondom zijn niet gelijk. Curaçao en Bonaire liggen op een smallen rug, die zich ongeveer evenwijdig aan de algemeene richting van de Venezolaansche kust onder zee van de Westpunt van Curaçao tot bij Orchilla uitstrekt. De beide genoemde eilanden en voorts de meer westwaarts gelegen Aves- en Roqueseilanden zijn de betrekkelijk kleine oppervlakten, die van dezen rug boven water uitsteken. Zoowel in noordelijke als in zuidelijke richting dalen de hellingen van den rug steil naar beneden, totdat diepten van 1000 en meer M. bereikt zijn. De visscherij met dieplijnen, d. w. z. de eenige visscherij, die bij een rotsige bodemgesteldheid in staat stelt groote hoeveelheden visch in de open zee te bemachtigen, kan dus bij Bonaire en Curaçao slechts in zeer beperkte mate uitgeoefend worden, want 300 vadem is wel de uiterste dieptegrens, die daarvoor in aanmerking komt. Geheel anders zijn de verhoudingen bij Aruba.

De bovenvermelde onderzeesche rug eindigt bij Curaçao's westelijk uiteinde en een diepe geul scheidt dit eiland van Aruba. Het kustland van Venezuela zet zich onder zee eerst voort als een hoogstens 200 M. diepe bank (vastelandsbank), voordat met een schielijke daling aanmerkelijke diepten bereikt worden. Terwijl nu de smalle, langgerekte rug, waarop Curaçao en Bonaire zich verheffen, door een breede, diepe uitholling in den zeebodem, waar men diepten van 1000—2000 M. gepeild heeft, van de vastelandsbank gescheiden is, rijst Aruba op een vooruitspringend gedeelte van die bank zelf dicht bij zijn rand uit zee op. Tusschen Aruba en de tegenoverliggende kusten van Venezuela en Columbië strekt zich een zeegebied uit, dat door zijn geringe diepte en zijn daarmede samenhangende grooten vischrijkdom de gelegenheid biedt om de visscherij met dieplijnen op ruime schaal te bedrijven.

Een eigenaardige vorming, die men noch bij Cu-

raçao noch bij Bonaire aantreft, bezit Aruba in het Lagoen. Langs de zuidwestkust strekt zich namelijk een rif uit, dat, bij Oranjestad aanvangende, zijn einde vindt bij de oostpunt van het eiland en evenwijdig aan de kustlijn verloopend een bekken (het Lagoen) afscheidt, dat over het algemeen smal en ondiep zich slechts op een paar plaatsen verbreedt en verdiept en hier en daar door gapingen in het rif met de open zee in verbinding staat. Op het rif zelf, dat gemiddeld maar enkele meters breed is, groeit op vele plaatsen de mangrove en juist voor Oranjestad, waar het rif ternauwernood boven water uitsteekt en is doorboord door verscheidene geulen, waarvan de grootste in de haven van de hoofdplaats des eilands, de Paardenbaai, voert, ziet men een paar mangroveboschjes, waarvan de boomen een aanmerkelijke hoogte bereikt hebben en het dicht groen het oog aangenaam treft, zich schijnbaar recht uit zee verheffen. In een bootje over het gladde water van het Lagoen voortglijdende waant men zich als op een rivier, welker eene oever steeds door laag land (het rif), de andere door afwisselend lagere en hoogere klippen gevormd wordt.

Foto 16. Steiger der Aruba Phosphaat Maatschappij te San Nicolas. Soublette en Zoon.

Gelijk onder de bevolking in 't algemeen het negerelement slechts in geringe mate vertegenwoordigd is en de Indiaansche afstamming luide voor zich spreekt, is dit ook onder de visschers het geval. De meesten hunner wonen in Oranjestad, waar hun huizen aan den noordwestkant van de plaats in een afzonderlijke buurt, de rancho geheeten, onregelmatig verspreid bijeen staan. De woningen steken door ruimere afmeting en degelijker bouw, gelijk trouwens alle overige huizen der inlandsche bevolking in en buiten de hoofdplaats, gunstig af bij de negerhutten op Curaçao.

De visscherijgronden liggen vooral langs de westkust van het eiland, op verschillende plaatsen in de zee tusschen het eiland en het vasteland (het z.g. Kanaal), bij de Oostpunt, rondom de Mongeseilanden en onder de kust van het schiereiland Goajira.

De visschersvloot is uit verschillende elementen samengesteld en wel uit: een 8-tal groote overdekte booten, eenige groote en meerdere kleine opendekbooten, cano's van verschillende lengte en ten slotte een aantal jola's van hoogst bescheiden afmeting.

De eerstgenoemde vaartuigen zijn in staat zich voor langeren tijd van huis te begeven en dientengevolge de visscherij onder den Columbiaanschen wal en bij de Mongeseilanden uit te oefenen, waarheen ook de grootere opendekbooten vaak hun koers richten. De kleinere opendekbooten, waarvan er in 1908 ruim 20 te Oranjestad alleen thuis behoorden, blijven in den regel dichter bij huis. Gewoonlijk gaan deze booten er 's morgens vroeg op uit om nog in den loop van den morgen of anders 's middags op haar ankerplaats voor de rancho terug te keeren. De jola's, bij wier aanschouwing men zich ternauwernood voorstellen kan, dat iemand zich daarmee op de woelige wateren der Caraïbische Zee wagen zal, doen niet voor haar grootere zusteren onder. Met een driehoekig lilliputterzeiltje op of wel voortgestuurd door de kracht der pagaaien ziet men ze afvaren en snel over het water voortglijden, totdat zij zich, nog niet zoo heel ver van de kust verwijderd, als stippen op de onmetelijke watervlakte voordoen.

In een bocht bij de rancho liggen bijna alle visschersvaartuigen voor anker; een eigenlijke haven is er niet. Door het Lagoen voorbij Savoneta zeilende trof het mij, hoe goed de visschers daar voor hun booten zorgen; op den wal bevinden zich voor de berging kleine, lage loodsjes, die uit twee steenen muurtjes met een dakbedekking van stroo opgebouwd zijn.

De ranchobewoners beoefenen alleen de visscherij met sleep- en dieplijnen, die in hoofdzaak van hetzelfde model zijn als op de andere Benedenwindsche eilanden. De sleeplijnen echter worden al of niet met een gewicht bezwaard naar gelang van de soort van visch, die men vangen wil. Voor de vangst van dolfijnen, balao's en snoek, visschen, die bij voorkeur dicht onder de oppervlakte hun prooi najagen, moet het aas in de bovenste waterlagen voortgesleept worden. Om koningsvisch of moelat te bemachtigen bezwaart de visscher zijn lijn met een gewicht zoodanig, dat de hoek met het aas zooveel mogelijk op een bepaalde diepte blijft. Als gewichten worden gebruikt ijzeren kogels van 3—4 K.G. of veeltijds ook twee door een touwen netje met de platte onderzijde tegen elkaar gebonden voeten van strijkijzers.

Hartstochtelijk beminnaar van de jacht op groote visch in volle zee heeft de ranchovisscher een diepe minachting voor de visscherij met fuiken en treknetten. Langs de kust heen en weer kruisende wacht hij geduldig af, dat een visch zich laat vinden naar het aas van de sleeplijn te happen, wat de visscher, die de lijn in de hand houdt of om zijn groote teen gebonden heeft, onmiddellijk voelt; dan een paar forsche rukken om den haak te doen vatten, een weer laten schieten, als dat niet lukt, en dit zoolang herhaald, totdat de visch òf gehaakt is òf wel het ge-

vaar bijtijds bemerkende van verdere pogingen afziet, vaak niet zonder het aas deerlijk gehavend te hebben, zoodat een nieuw stuk visch aangeslagen moet worden. Heeft de haak zijn werk gedaan, dan wordt fluks het roer gewend en door een der jongens de fok gestreken, waardoor de boot zijn vaart vermindert en verder kalm op zijn grootzeil voor den wind afdrijft. Tijdens het inpalmen van de lijn weet de visscher u reeds te vertellen, wat voor visch hij aan den haak heeft. Het zijn spannende oogenblikken, want niet zelden gelukt het aan de groote dieren door hun onstuimige bewegingen en hun krachtig gebit zich los te werken, daarbij vaak den hoek met zich meenemende. Wanneer men het eindje dun koper- of ijzerdraad ziet, dat de verbinding tusschen hoek en vischlijn vormt, verwondert men zich niet, dat de zware, sterke visschen zoo vaak weten los te breken, misschien wel de helft van het aantal malen, dat de visscher inhaalt. Ware reuzen worden somtijds gevangen. Snoeken wegen van 4 tot 20 K.G., bij een lengte van 60 tot 200 c.M.; het gewicht van koningsvisch bedraagt 10—20 K.G., dat van moclat kan 70 K.G. bereiken, terwijl balao's bij een lengte van 2¾ M. ruim 60 K.G. zwaar zijn.

Bij het visschen met dieplijnen vlak boven den bodem der zee wordt de boot door middel van een touw met steen als anker op haar plaats gehouden. Verreweg de twee belangrijkste vischsoorten, die langs dezen weg gevangen worden, zijn de pargo en de meroe. Bij de groote booten, die bij de Mongeseilanden gaan visschen, wordt de vangst als volgt verdeeld: de eigenaar en de bemanning krijgen elk de helft van de vangst; van het deel van den eigenaar ontvangt de kapitein nog een tiende gedeelte. De verdeeling van de visch onder de bemanning geschiedt zoodanig, dat elke visscher naar zijn bijdrage tot de vangst beloond wordt. Ieder neemt een merk aan om de door hem gevangen visch kenbaar te maken, bijv. door het afknippen van de staart of van een der vinnen. Na afloop van de vangst krijgt elke visscher uit het der bemanning toekomende deel naar verhouding van het aantal door hem opgehaalde visschen.

Op de groote vischbooten, die zout meenemen, wordt de visch aan boord gezouten. De visch wordt opengespouwen, gekerfd, met fijn zout ingewreven en in dien toestand in het ruim geborgen. Meestal heeft het drogen van die ladingen op Aruba plaats; de visch wordt in zeewater uitgewasschen en te drogen gelegd of gehangen. De dicht onder de kust gevangen visch wordt, zoo de leden van het visschersgezin ze niet versch gaan uitleuren, op dezelfde wijze aan den wal behandeld. De gebrekkige methode van bereiding is oorzaak, dat de gezouten visch geen aftrek onder de blanke bevolking vindt. Een gedeelte wordt uitgevoerd naar Curaçao, maar de prijs is nogal aan wisseling onderhevig. Soms *f* 5.— tot *f* 8.— per dozijn opbrengende daalt bij groote aanvoer van versche visch op Curaçao de prijs tot *f* 1.50 en dan is de uitvoer niet loonend meer. Versche visch is spotgoedkoop op Aruba.

Het voor de visscherij benoodigde zout wordt betrokken uit de zoutpannen van de Salinja, een binnenwater ten noorden van de rancho; zij zijn het eigendom van den heer C. Eman. Uitvoer van zout heeft niet plaats.

Behalve met sleep- en dieplijnen wordt ook met werplijnen, netten en kanasters gevischt. Werpnetten worden vooral gebruikt om aas voor de lijnen te vangen. De werplijn, een lange, dunne lijn met een geaasden haak en eenige verzwaring van lood, die de voetvisscher uitwerpt, wordt op ondiepe plaatsen, o. a. in het Lagoen gebruikt. Op eenige punten van de westkust bezitten de visschers treknetten, die tot 180 M. lang en tot 7 M. diep kunnen zijn. Zij worden van het strand af bediend en leveren vaak ruime vangsten van jagers, dogostientjes, waranawa's, enz. De vischvallen, — fuiken of kanasten zijn van hetzelfde model, dat in West-Indië algemeen gebruikelijk is en kunnen in het Lagoen met groote veiligheid worden uitgezet.

Voor eenigen tijd zijn door een inwoner van Willemstad pogingen gedaan om versche visch van Aruba naar Curaçao in ijs over te brengen. Dat er zich ondanks het slagen van die op kleine schaal genomen proef nog geen geregelde uitvoer van versche visch (met ijs als hulpmiddel van bewaring) heeft kunnen ontwikkelen, ligt wel in de eerste plaats daaraan, dat het zoowel op Aruba als op Curaçao aan gelegenheid ontbreekt om de visch op zijn minst voor eenige dagen op ijs te bewaren, terwijl zulke inrichtingen in verband met verschillende omstandigheden onontbeerlijk geacht moeten worden.

De vischrijkdom van de wateren, waar de Arubiaansche visschers hun bedrijf uitoefenen, gepaard aan de goede hoedanigheid der vischsoorten, wettigt de opvatting, dat er langs meer dan een weg grooter voordeel uit die visscherij getrokken kan worden. Betere bereidingswijzen, uitvoer van versche en bereide visch zullen al dadelijk een gunstigen invloed op den prijs oefenen. De voortreffelijke, groote visschen zouden op een minder overvoerde markt ten verkoop aangeboden zeker een drie- tot vijfmaal hoogere prijs besommen. Deze uitkomst zou voorts zeker in staat zijn aan de visscherij een grootere uitbreiding te geven. Ernstige pogingen om in de aangegeven richting iets te bereiken zullen zonder twijfel met goeden uitslag bekroond worden en waar het Gouvernement zich thans beijvert die pogingen te steunen mag men op goeden grond verwachten, dat in de toekomst de visscherij tot een steeds ruimer vloeiende bron van inkomsten voor velen onder Aruba's nijvere bevolking ontwikkelen zal.

P. J. VAN BREEMEN.

De phosphaten van Aruba en Klein Curaçao.

In een nummer van Neerlandia, dat aan het eiland Aruba gewijd wordt, en waarin de aangelegenheden van dat deel der kolonie Curaçao besproken en behandeld worden, kan het niet anders dan dat van de ontginning en den uitvoer van de phosphaten, welke in het zuid-oostelijk gedeelte van dat eiland gevonden worden, zij het al in korte woorden gewaagd wordt.

Voor de arbeidende klasse van de bevolking is de bewerking der phosphaat-afzettingen, die van het jaar 1880 onafgebroken wordt voortgezet, een voorname bron van inkomsten.

Een groot aantal arbeiders, niet zelden meer dan 250, hebben vast werk en hun werkloon wordt wekelijks uitbetaald in baar geld; bij de Aruba Phosphaat Maatschappij wordt geen handel in provisiën en levensmiddelen gedreven, om dezen de arbeiders te leveren in betaling van het werkloon.

De som, wekelijks in omloop gebracht, komt de geheele bevolking van het eiland ten goede; de winkeliers verkoopen hunne waren, en de eigenaars van de schoeners en barkjes kunnen de schepen voortdurend in de vaart houden, om de benoodigdheden van uit Curaçao en de naburige steden van Venezuela en Columbia naar het eiland over te brengen.

Door de aankomst van vele groote schepen, welke door de Maatschappij tot het inladen van phosphaat bevracht worden, ontstaat op het eiland een niet gering te schatten vertier, waardoor de handel van het eiland gebaat wordt.

In de eerste dagen van het jaar 1879 is het geweest dat door het Koloniaal Bestuur aan een Britsch ingezetene, de heer Charles Brodie Sewell, te Londen woonachtig, concessie tot ontginning en uitvoer van de Aruba-phosphaten werd verleend.

In verband met de ontdekking van de phosphaatafzettingen van Aruba dient vermeld te worden, dat aanleiding tot het instellen van onderzoek naar de aanwezigheid op Aruba van afzettingen van de mest-

Foto 17. Woonplaats van Directeur en beambten der Aruba Phosphaat Maatschappij te Cerro Colorado. Soublette en Zoon.

stof gegeven is door de ontdekking, eenige jaren te voren, van degelijke depositen op het eilandje Klein Curaçao door den heer John Godden.

Klein Curaçao is een eilandje, gelegen tusschen Curaçao en Bonaire. Het eilandje mag wel onbewoond genoemd worden, wijl daar geen andere personen zich bevinden dan de wachters van den lichttoren en hunne gezinnen.

Komende naar Curaçao uit een der eilanden van West-Indië, waar phosphaat ontgonnen wordt, ging de schoener, aan welks boord de genoemde heer John Godden als passagier zich bevond, voorbij Klein Curaçao; de formatie van het eilandje trok zijne aandacht, als hebbende eene zekere overeenkomst met die van het eiland, waar hij werkzaam was geweest.

Hij stelde een onderzoek in, en richtte tot het Gouvernement van Curaçao een aanvraag om concessie tot ontginning en verscheping van de phosphorzure kalk van het eilandje Klein Curaçao.

Te dien tijde waren de uitgebreide phosphaat-afzettingen van Florida nog niet ontdekt, en de prijs van de meststof op de Europeesche markt was in hooge mate loonend.

Gedurende eenige jaren kon dan ook de uitvoer van de phosphaten van Klein Curaçao, die van zeer goede kwaliteit waren, met groot voordeel voor den concessionaris worden voortgezet. Daarna raakte de voorraad van de phosphaten van hoog gehalte op, en werd de concessie overgedragen aan een Amerikaansche firma, die zich met den uitvoer bezig hield van de phosphaten van lager gehalte, die in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika een markt vonden.

Nog korten tijd geleden zijn enkele ladingen van de stof uit Klein Curaçao verscheept.

Wijl het de ontdekking van phosphaat op dat eilandje geweest is, die tot de ontdekking der stof op Aruba en op Curaçao (Santa Barbara) geleid heeft, hebben wij gemeend in dit artikel wel van de ontdekking der stof op Klein Curaçao te kunnen gewagen.

Na deze korte uitwijding komen wij terug op de bespreking van de phosphaten van Aruba.

Wij zeiden hierboven dat door het Koloniaal Bestuur tot de bewerking der phosphaat-afzettingen van Aruba concessie was verleend aan den heer Sewell.

Moeilijkheden deden zich voor bij de oprichting in Engeland van een naamlooze vennootschap (Limited Company) voor de ontginning en verscheping, waartoe concessie was verkregen.

Door een gemachtigde van den concessionaris werd dan ook met eenige ingezetenen en kooplieden van Curaçao tot de overname der concessie onderhandeling geopend. En deze onderhandeling had tot gevolg de oprichting op Curaçao van een naamlooze vennootschap, de Aruba Phosphaat Maatschappij, welke met toestemming en goedkeuring van het Koloniaal Bestuur de concessie van den heer Sewell heeft overgenomen. De oprichting dier maatschappij heeft in de maand December van hetzelfde jaar 1879, in hetwelk de concessie aan den heer Sewell was verleend, plaats gevonden. Zij begon onmiddellijk hare werkzaamheden.

Wegen werden aangelegd, gebouwen opgetrokken,

Foto 18. Woning van den scheikundige der A. Ph. M. Soublette en Zoon.

allerhande benoodigdheden uit Engeland en Nieuw-York besteld.

De Maatschappij is opgericht met een kapitaal van *f* 226.000.— verdeeld in 113 aandeelen à *f* 2000.- . Van deze 113 aandeelen verkreeg de heer Charles Brodie Sewell 56, gelijkstaande aan *f* 112.000.—, welke „echter niet gestort, doch geacht worden de waarde te vertegenwoordigen van de concessie welke door hem aan de vennootschap wordt overgedragen" (art. 4 van de statuten van de Aruba Phosphaat Maatschappij).

Van de 57 overblijvende aandeelen, werden 56 onder de Curaçaosche oprichters der vennootschap verdeeld, en 1 aandeel ter beschikking van de Maatschappij gehouden om door de Algemeene Vergadering aan de aandeelhouders afgestaan te worden „aan zoodanig persoon of personen, die naar haar oordeel daarop wegens geleverde diensten aanspraak

aan de Aruba Island Gold Mining Company Limited als het haar, volgens het contract bij de overname der concessie, toekomend aandeel in de winsten der Maatschappij.

Daarna is een periode van een flauwe markt ingetreden; de prijs van de meststof daalde in die mate, ten gevolge van ontdekkingen hier en daar van phosphaatlagen. dat sedert 1893 de Maatschappij aan hare aandeelhouders geen dividend heeft mogen uitkeeren. Er waren in die bange tijden oogenblikken, waarop men wel vreezen moest de zaak niet langer gaande te kunnen houden.

Men gaf echter den moed niet op en bleef in afwachting van betere tijden voortwerken. Nu en dan is een betrekkelijke verbetering van den prijs merkbaar geweest, doch tot nu toe is het, van 1893 af, der Maatschappij niet mogelijk geweest dividend aan de aandeelhouders uit te keeren.

Foto 19. R. Cath. Kerk te Oranjestad. *Soublette en Zoon.*

mochten maken" (laatste alinea van art. 4 der statuten van de vennootschap).

Het beschikbaar kapitaal van de vennootschap was dan ook slechts *f* 112.000.- . Dit bleek spoedig te gering te zijn, en om de werkzaamheden te kunnen voortzetten, moest de Maatschappij een leening van *f* 84.000.— aangaan, waarin door de 56 aandeelhouders van Curaçao, naar reden van *f* 1500.— voor elk aandeel, is deel genomen.

Met ijver en toewijding, met betrachting van de grootste zuinigheid is door de Maatschappij het voorbereidingswerk volbracht.

Zoo spoedig doenlijk werd met het mijnen der stof een aanvang gemaakt; een generale agent tot het verkoopen der phosphaten werd te Londen benoemd; scheikundige analysen van de stof gedaan, en reeds binnen ongeveer anderhalf jaar kon de eerste scheepslading Aruba verlaten.

Destijds was de toestand van de phosphaatmarkt in Europa zeer gunstig; de groote voorraden van Florida waren nog niet ontdekt en de resultaten in de eerste tien jaren door de Maatschappij verkregen waren allerbevredigendst. De aangegane leening kon reeds in Mei 1883 afbetaald worden. Op elk aandeel van *f* 2000.— werd van 1883 tot 1893 aan dividend ruim *f* 14.000.— uitgekeerd, ongerekend ruim *f* 230.000

In de laatste twee jaren is de stand van de phosphaatmarkt zeer slecht.

De jaarlijksche verslagen, door het Bestuur der Maatschappij uitgegeven, nagaande, ziet men dat van af de oprichting der Maatschappij tot ulto September 1910, uit Aruba met phosphaatlading vertrokken zijn 945 schepen.

Diezelfde verslagen toonen aan dat van af de oprichting van de Maatschappij, zij aan de Koloniale Kas tot het einde van September 1910 heeft uitgekeerd een bedrag van bijna drie millioen gulden aan concessierecht.

Zoo is de ontginning der phosphaat-lagen van Aruba voor de kolonie een ruime bron van inkomsten geweest, terwijl zij voor de arbeidende klasse van dat eiland wel als een zegen beschouwd kan worden.

Die phosphaat-afzettingen waren aanvankelijk gevonden op het heuveltje C e r r o C o l o r a d o ; men had zich voorgesteld dat de hoeveelheid der stof daar aanwezig zeer groot was; dit bleek echter het geval niet te zijn. Na eenige jaren begon men te merken dat de laag phosphaat niet zeer dik was, en de uitvoerbare stof zou spoedig uitgeput zijn geraakt, ware het niet dat bij het graven van een put, onderaardsche lagen werden aangetroffen.

Foto Soublette en Zoon.

20. R. Cath. Kerk te Savonet.

De ontginning der phosphaat op eene diepte van ongeveer 20 meters werd sedert dien tijd onder handen genomen. Deze ontginning — dit laat zich licht verklaren — levert grootere moeilijkheid op en gaat met meerdere kosten gepaard. De stof, uit die onderaardsche mijnen, moet eer zij tot verscheping geschikt is, op pleinen verspreid worden, om door de zonnewarmte en den wind gedroogd te worden. Het droogen van de stof in ovens zou te groote uitgaven vorderen. Inlichtingen daaromtrent waren ingewonnen, doch de hooge kosten — verbruik van kolen — maken het onmogelijk deze droogwijze in toepassing te brengen.

De phosphaat-afzettingen van Aruba hebben van dat eiland het eenigste van de zes eilanden der kolonie gemaakt, dat sedert 1882 zijne huishoudelijke uitgaven dekt en een batig slot laat.

A. JESURUN.

De Katholieke Godsdienst en het Bijzonder Onderwijs op Aruba.

De geschreven geschiedenis der Katholieke Kerk op Aruba, vervat in eene oude Kroniek, klimt niet hooger dan tot 1712. 't Is daarom niet mogelijk vast te stellen, wanneer de oorspronkelijke bewoners van Aruba het christendom hebben omhelsd. Zeer [illegible] schijnlijk reeds in de zestiende eeuw. Want [illegible] dagen reeds werd in Venezuela, Columbia en op [illegible] grootere Antillen het Evangelie verkondigd. Het e[illegible] ste doopsel, waarvan aanteekening is gehou[illegible] dat vermeld staat in het Doopboek van de St. F[illegible] ciscus-kerk op Aruba, werd toegediend aan eene [illegible] kere Maria Magdalena, die geboren was in 1712.

De eerste Katholieke kerk (beter gezegd: ka[illegible] werd den 30sten April 1750 ingezegend door [illegible] Capucijnerpater Paulus de Algernesi en toegewijd [illegible] O. L. Vrouwe van den Rozenkrans. Zij was gebouwd op den berg Alta Vista, gelegen aan de noo[illegible] zijde van het eiland. Nog heden ten dage vindt [illegible] er de overblijfselen van, alsmede een steenen pil[illegible] waarop men eene vlag plantte, om ver in het [illegible] aan de bewoners te kennen te geven, dat er [illegible] priester was gekomen om de kerkelijke bedieni[illegible] te verrichten.

In die dagen had Aruba nog geen priesters [illegible] vast verblijf op het eiland. Slechts nu en dan k[illegible] er een van het naburige Venezuela om in de be[illegible] ten der kleine opkomende gemeente te voorzien [illegible] keerde na volbrachten arbeid wederom naar het [illegible] land terug. De meesten dezer zendelingen waren [illegible] jaarden en behoorden tot verschillende klooster[illegible] Capucijnen, Franciscanen, Dominicanen, en a[illegible] Of de vlag, die zij heschen, eene Nederlandsche [illegible] vind ik niet vermeld; waarschijnlijk zal het we[illegible] oranje-rood van Spanje en zijne Koloniën geweest zijn.

In den loop der achttiende eeuw trok de bevolking van het eiland meer westwaarts en vestigde in die richting hare woonplaatsen, zoodat wij in 1778 reeds de oprichting eener tweede kerk vermeld vinden. Zij werd genoemd de St. Annakerk en werd ingezegend door den Eerw. Pater Cristóbal de Quesada.

Van 1797 tot 1809 werd het eiland bezocht door een Hollandschen Geestelijke, n.l. door den Z.Eerw. heer Jacobus Schinck, die in deze dagen Apostolisch Prefect [1]) der Curaçaosche Missie was. Hij kwam om de twee jaar op het eiland en verbleef er zoolang als zijne bediening zulks vorderde. Daarna keerde hij weer naar Curaçao terug.

In 1813 werd Aruba bezocht door den nieuwen Prefect der Curaçaosche Missie Pater Juan José Pirovano. Deze was op Aruba geen onbekende. Reeds in 1791 had hij het eiland bezocht. Nu keerde hij weder als hoofd der Curaçaosche Missie en was vergezeld van een anderen priester met name Nicolaas Lopez. Beiden doopten en predikten: de eene, Lopez, in de St. Franciscus-kerk, Pater Pirovano in de St. Annakerk.

Intusschen was ook langzamerhand de zuidkust van het eiland bevolkt, zoo zelfs, dat het Bestuur van het eiland daar zijn zetel vestigde. Dat is de oorsprong van de Oranje-Stad (welke echter in den mond des volks nog altijd Playa, d. i. strand, heet). Dit maakte den bouw eener derde kerk noodzakelijk; zij werd in de Oranje-Stad opgetrokken van teenwerk en gedekt met maïsstroo. Zij verschilde bijna alleen in grootte van de woningen, die de inlanders bouwden. Maar nu vestigde zich voor goed een priester op Aruba; 't was de Eerw. Pater Pirovano, die in 1816 hierheen kwam en werkte tot 1820. In dat jaar stierf hij, bemind bij God en bij de menschen. Zijne nagedachtenis is er, na bijna honderd jaren, nog in zegening. Hij ligt begraven in de St. Annakerk aan de Noord.

In 1825 werd de kerk in de Oranje-Stad geheel vernieuwd door den Eerw. Pater Serafin de Sevilla. Zij werd ingezegend den 9 Nov. 1829 en genoemd de St. Franciscus-kerk, omdat de oude St. Franciscus-kerk onbruikbaar was geworden. Deze heeft dienst gedaan tot 1864, toen Pastoor Te Riele ze door een ruim steenen gebouw verving, dat in 1903 tot een kruiskerk werd verbouwd.

1) Aldus wordt genoemd het hoofd [illegible] van een [illegible] p-

Soublette en Zoon.

21. R Cath. Kerk te Santo Cruz.

In 1831 werd de oude St. Annakerk op de Noord, die slechts met teenen vlechtwerk en leem was opgetrokken, vervangen door eene ruime steenen kerk, dank aan de zorgen van den Eerw. heer Van Lommel. Zij heeft ruim 50 jaren dienst gedaan; in 1884 bouwde Pastoor Jacobus van Baars de tegenwoordige kerk op de Noord.

In 1856 werd op Aruba eene derde parochie opgericht te Santa Cruz, in het centrum van het eiland. Daar verrees een bescheiden kerkje, toegewijd aan de Onbevlekte Ontvangenis van Maria. Doch het duurde nog tot 1863 eer een vaste Pastoor aan deze kerk kon verbonden worden. Die eerste Pastoor was de Eerw. heer H. de Vries. In 1893 werd de kerk van Santa Cruz vervangen door een flinken ruimen tempel, die niet zonder reden als het schoonste bouwwerk van Aruba geroemd wordt. Zij werd gebouwd door Pastoor J, v. d. Veer, volgens teekening van den Curaçaoschen architect Martis.

Ook te Sabaneta verrees door de zorgen van Pastoor De Vries eene noodkerk, welke in 1905 vervangen is door een lief kerkje, met eigen Pastoor.

Doch niet alleen in het bouwen van kerken bestond het missiewerk. Door voortdurend prediken, onderwijzen, vermanen, zegenen, doopen en andere sacramenten toedienen, is langzamerhand geheel het eiland Christen geworden en dat niet aan de oppervlakte alleen, maar ook in levenswijze en zedelijkheid.

Volgens het laatste Koloniaal Verslag behooren van de 9357 bewoners van Aruba 8992 tot den Katholieken Godsdienst, 362 tot het Protestantsche en 3 tot het Israëlitische Kerkgenootschap. En, wat vooral pleit voor de zedelijkheid, in vergelijking met verscheidene andere eilanden der kolonie, Aruba heeft in 1910 305 geboorten in echt gehad, tegen 113 buiten echt; terwijl b.v. St. Eustatius er 13 in echt en 42 buiten echt had, en op Bonaire de balans tusschen echt en onecht zoo goed als gelijk stond.

* * *

Onder de oorzaken van de verchristelijking van Aruba werd boven ook genoemd het onderwijs. Hierover nog een woord.

Zoolang Aruba geen vaste Nederlandsche priesters had, kon er van bijzonder onderwijs moeilijk sprake zijn. Ook niet in de eerste jaren hunner vestiging alhier.

De eerste stap in die richting werd gedaan [illegible] Pater Serafin de Sevilla een Spanjaard, die in [illegible]e Oran[illegible] derri[illegible]

[illegible] M[illegible] [illegible]ao, w[illegible] ve[illegible]st[illegible] [illegible]r het [illegible]rw[illegible] [illegible]olonie onschatbaar z[illegible]n, zooals reeds [illegible]reedv[illegible] [illegible] h[illegible]t Curaçao-nummer is u[illegible]teeng[illegible] 't Was [illegible] Bisschop Mgr. Martinus Joannes Nieu[illegible] [illegible]wachting dat hij zusterscholen zou kunnen [illegible] [illegible]n ook op de eilanden der kolonie, bevorder[illegible] [illegible]p alle manieren de pogingen der priesters [illegible] leeken-onderwijs in de behoefte te voorzien. [illegible] [illegible]aulus Willems, Capucijn, bouwde bij de St. A[illegible] [illegible]k eene school; doch door gebrek aan middel[illegible] [illegible]l aan personeel, had zij slechts een bestaan v[illegible] [illegible]jaren. Later slaagde hij er in de school wede[illegible] [illegible]e openen met [illegible]en Hollandschen onderwijzer, een [illegible] van den Eerw. heer De Vries. Deze had zich [illegible]e reis van Holland naar hier z[illegible]ver in 't Pa[illegible] [illegible]ntsch bekwaamd, dat hij zeer spoedig de leidi[illegible] school op zich kon nemen. Dit geschiedde [illegible] 1855 en weldra bevatte de school 70 kindere[illegible] reeds in 1857 sleepte de ge'e koorts (vomi[illegible] [illegible]) hem ten grave in den bloei zijner jaren. H[illegible] toen hij den 15 Mei 1857 stierf, [illegible]en ouderdo[illegible] 28 jaren bereikt. Zijne nagedachtenis blijve i[illegible]

[illegible] sterfgeval was voor Mgr. Nieuwindt aanleidin[illegible] [illegible]n hetzelfde jaar twee liefdezusters naar Arub[illegible] [illegible]nden, ten einde het begonnen werk voort te ze[illegible]ten. In 1862 brandde hare school aan de Playa af, welke echter door de zorgen van den toenmaligen Pastoor Te Riele grooter en flinker uit hare asch verrees. Dat was het eigenlijke begin van het bijzonder onderwijs op Aruba. Zeker een gering zaadje, doch dat nog steeds rijke vruchten voor beschaving en godsdienst geeft. Men oordeele [1]):

1⁰. De zusterschool te Oranje-Stad telt 222 kinderen (jongens en meisjes) met twee gediplomeerde onderwijzeressen en eene kweekelinge. Onderwijs kosteloos;

2⁰. Zusterschool te Noord telt 190 kinderen met eene gediplomeerde onderwijzeres en eene kweekelinge. Onderwijs kosteloos;

3⁰. Zusterschool te Santa Cruz telt 300 kinderen met drie gediplomeerde onderwijzeressen. Onderwijs kosteloos;

4⁰. Zusterschool te Sabaneta telt 160 kinderen met twee gediplomeerde onderwijzeressen. Onderwijs kosteloos.

Een totaal dus van 827 leerlingen, die kosteloos onderwijs ontvangen! Zeker, er kan nog veel ten bate van het onderwijs op Aruba gedaan worden. Een der vurigste wenschen op dit gebied is wel, dat zich nog eenmaal paters op het eiland mogen vestigen, die zich belasten met de vorming der mannelijke jeugd. Of die wensch echter in afzienbaren tijd zal kunnen verwezenlijkt worden, zal de toekomst leeren. Wie weet wat die ons brengt? Vóór vijftig jaren zou ook niemand op Aruba van zooveel zusterscholen met bijna 900 kinderen hebben durven droomen. En toch zij zijn er en hebben aan kerk en maatschappij onbetaalbare diensten bewezen.

ALPH. M. J. JANSEN,
Pastoor.

Aruba.

Geschiedenis der Protest. Kerk op Aruba.

De Protestantsche gemeente en het openbaar onderwijs op het eiland Aruba zijn tweelingen die als hun geboortedatum gevoegelijk opgeven kunnen den 14en Februari 1822, den dag waarop een zekere Klaas van Eekhout op Aruba aankwam met een aanstelling van het Gouvernement van Curaçao, waarbij hij, nadat de Kerkeraad der Protestantsche Gemeente van het eiland hierin was gehoord, was aangesteld tot onderwijzer en catechiseermeester. „Twee jaren te voren", [illegible]oo heet het in het Kerkelijk Protocol van 1822, [illegible] gezelschap meest van aanzienlijke vrouwen [illegible]ça[illegible] deels een plezier-, deels een gezondheids- [illegible]r Aruba. Bij hare terugkomst op Curaçao [illegible] eenigen van haar er over, dat de kinderen [illegible]ba verwaarloosd waren en dat er algemeen [illegible] heerschte, zoodat het te wenschen ware, dat [illegible] braaf man van Gouvernementswege aangesteld [illegible] tot onderwijzer der jeugd en voor de meer be[illegible] in den godsdienst."

[illegible] dit door den toenmaligen predikant der Her[illegible] Gemeente van Curaçao, G. B. Bosch, ge[illegible]werd stelde hij, den persoon van Klaas van [illegible] kennende, hem voor naar die dubbele be[illegible] te dingen. De Gouverneur ad interim, Mr. [illegible]sevier, benoemde daarop voor beide functiën, [illegible]et genot van vrije woning en een toelage [illegible] Pezos van achten 's jaars, voor ¾ betrokken [illegible] de Koloniale Kas en voor het overige vierde deel [illegible] de armenkas van Aruba.

Om [illegible]er armenkas daartoe meerdere draagkracht te [illegible]ve[illegible]werd bepaald, dat zij zou incasseeren de gel[illegible] [illegible]regen van het uitzeilen, laden of lossen van [illegible]ar[illegible]n op Zon- en feestdagen. (Sic!) In 't be[illegible] [illegible] 1822 ontving de heer Van Eekhout de defi[illegible] [illegible]anstelling tot onderwijzer en catechiseermees[illegible] t[illegible] den Gouverneur van Curaçao Cantzlaar, na toe[illegible] s[illegible] van 't Ministerie van Onderwijs in het mee[illegible]

[1]) [illegible]fers zijn ontleend uit het Koloniaal Verslag van 1911.

Foto *Ds. van den Brink.*
22. Protestantsche kerk en huis van den dokter te Oranjestad.

derland. Toen een plaatsvervanger voor den vertrekkenden onderwijzer gevonden was, ging hij 13 Febr. scheep en kwam op Aruba aan op den 14en d. a. v. Terwijl een school en kerklocaal, tevens woning van den onderwijzer in orde gebracht werd, riep Van Eekhout de meerderjarige mannelijke Protestanten tegen den 11en Maart bijeen en op die vergadering werden de heeren Jan Hendrik Gotfried Eman en Cornelis Specht gekozen tot school- en kerkopzieners. Den 26en April ontvingen zij dienaangaande de approbatie van den Kerkeraad der Herv. Gemeente van Curaçao. Eigenaardig genoeg, de in 1822 geboren tweelingen zijn in elkanders onmiddellijke nabijheid gebleven, daar de ruime en netgebouwde openbare school is gebouwd juist tegenover de tegenwoordige, vriendelijk uitziende Protestantsche stadskerk aan de Paardenbaai. Op 30 Juni van het genoemde jaar 1822 werd de eerste godsdienstoefening gehouden ten huize van den kerkopziener Eman, op den 13en Augustus werd een Huishoudelijk Reglement samengesteld en eindelijk kwam op den 25 Augustus van 't zelfde jaar in 't voltooide kerk-schoollocaal eene aanzienlijke menigte bijeen ter godsdienstoefening. Een jaarlijksch rapport werd uitgebracht aan den Kerkeraad der Herv. Gemeente van Curaçao.

In April 1823 kwam de predikant G. B. Bosch van Curaçao over ter kerkvisitatie en aanneming en bevestiging van lidmaten en tot het toedienen der Heilige Sacramenten. Toen bleek het locaal reeds te klein en werd een muur uitgebroken ter vergrooting. Later kreeg de onderwijzer-voorganger een eigen woning en werd het locaal van een houten torentje met klok voorzien, zeer tot genoegen d[illegible] a-ter verkreeg de voorganger machtig[illegible] r-keraad van Curaçao om [illegible]jne eige[illegible] te mogen nemen tot lidmaten. In 't [illegible]ht een der predikanten uit naam van [illegible] sedert 24 April 1825 uit de Luthersche en Herv[illegible]-de Gemeenten „Vereenigde Protestantsche Gem[illegible]te van Curaçao" als geschenk een massief zil[illegible]n Avondmaalsbeker voor de jonge Arubasche ge[illegible] mede, die nog steeds bij den dienst wordt ge[illegible]t. Langzamerhand werd het locaal bouwvallig [illegible]-gon men in 1844 maatregelen te treffen om [illegible] te kunnen bouwen, daar de Commandeur, [illegible] voor gevaar van instorten, openbare bijeenkom[illegible] het oude gebouw verboden had. Met kracht w[illegible]de gewerkt, zoodat reeds in December 1845 de p[illegible]ge inwijding der nieuwe kerk door Ds. A. [illegible] J. Meyer, van Curaçao, kon plaats hebben. Uit[illegible]-gingen hiertoe werden gezonden aan den G[illegible]neur van Curaçao, den Kerkeraad der Ver. [illegible] Gem. aldaar, den Commandeur van het eiland [illegible] en aan het Bestuur der R.-Catholieke en der [illegible]lietische Gemeenten. Later toen zich de behoeft[illegible] gevoelen aan een kerklocaal buiten de stad, t[illegible] rieve der Protestantsche gezinnen uit den omtr[illegible] het dorp St. Cruz, die grootendeels door mijn[illegible] in hun levensonderhoud voorzien, werd een w[illegible] aldaar tot kapel ingericht te Canachito, een bij uitstek schilderachtig plekje, een weinig ten westen van de R.-Cath. kerk te St. Cruz. Nadat de gemeente later tot haar niet geringe vreugde een post op de Begrooting zag uitgetrokken voor een vasten, eigen leeraar, kwam spoedig daarna uit het moederland de predikant Kuipers tot haar en woonde jaren lang te midden van die schoone omgeving te St. Cruz. De kapel van Canachito werd spoedig onbruikbaar, mede door een onbezonnen bestorming van heethoofdige kwaadgezinden; hierdoor werd spoedig daarna een goed stuk noordwaarts een eenvoudig bedehuis gebouwd te Piëder-Plat, waar eerst iedere maand, nu om de veertien dagen godsdienstoefeningen en catechisaties in het Papiamentsch worden gehouden. Het zielental der Prot. Gemeente van Aruba bedraagt pl. m. 400, een getal, dat tamelijk wel stationair blijft. In tegenstelling met wat de heer Van Kol na zijn vluchtig bezoek aan Aruba van de aldaar wonende Protestanten memoreert, zij hier nog opgemerkt, dat zij tot de beste familiën behoorende, zich kenmerken door groote trouw en gehechtheid aan hunne kerk, hetgeen dikwijls onder de ongunstigste omstandigheden aan den dag treedt. In het jaar 1903 mocht het den Kerkeraad gelukken met steun van het Gouvernement, eene Bijzondere School op te richten voor de kinderen der buitengemeente. De kleine consistoriekamer achter de kapel, van de noodigste schoolmeubelen voorzien, doet thans dienst als schoollocaal. Een twintigtal kinderen genieten er elementair onderwijs, ook in den godsdienst, van den heer Willem Croes, voorzien van een akte van bekwaamheid 4e klasse. Ondergeteekende mocht eenige van de aangenaamste jaren zijns levens als leeraar der Arubasche gemeente doorbrengen en hij neemt deze gelegenheid te baat zijne vroegere gemeente te betuigen, dat ze hem onvergetelijk zal blijven.

W. VAN DEN BRINK,
Pred. bij de V. P. G. van Curaçao.

Het openbaar onderwijs.

Evenals op Bonaire heeft men op Aruba slechts eene openbare school voor gewoon lager onderwijs. Deze school, gelegen in de hoofdplaats Oranjestad, wordt tegenwoordig bezocht door pl. m. 120 leerlingen. Het onderwijs is voor de meeste leerlingen kosteloos, terwijl de meer gegoeden slechts een zeer gering [illegible]

Hoew[illegible] het sc[illegible] [illegible]

[illegible]to *Ds. van den Brink.*
[illegible]3. Kapel der Protestantsche buitengemeente te Pieder-Plat.

te voldoen; is dit thans, nu het aantal leerlingen sedert dien belangrijk gestegen is, niet meer het geval en moet de ruimte beslist te klein worden geacht. Het onderwijs, verdeeld over 6 klassen moet gegeven worden in drie lokalen.

Gewenscht zou het dus zijn de school te vergrooten en het aantal lokalen tot zes te vermeerderen; zoodat voor iedere klasse een afzonderlijk lokaal beschikbaar komt.

Dat daarmede eene uitbreiding van onderwijzend personeel gepaard zou moeten gaan, spreekt van zelf; doch ook daarmede zou het openbaar onderwijs eene belangrijke en sedert lang noodzakelijke verbetering ondergaan.

De school voldoet thans niet aan de behoeften van de bevolking, vooral niet aan die der meer gegoede ingezetenen.

Deze zijn, evenals de ambtenaren, niet in staat op het eiland zelf, hunne kinderen eene goede opvoeding te geven overeenkomstig hun stand en zijn daardoor verplicht hunne kinderen door privaatlessen verder te ontwikkelen of hen naar Curaçao te zenden om hen aldaar meer uitgebreid lager onderwijs te doen volgen.

Dat zulks slechts voor enkelen mogelijk is, behoeft geen betoog, daar het inkomen van de meeste ouders op zulk een maatregel niet berekend is.

In Holland is dat bezwaar niet zoo groot. Woont men daar op een dorp, dan kan men met tram, trein of fiets gemakkelijk de naast bij gelegen stad bereiken en kunnen de kinderen daar de school bezoeken. De kinderen kunnen dan veelal thuis blijven wonen en de ouders behoeven de geheele opvoeding niet in vreemde handen over te geven.

Hier zijn de kinderen echter van alle verder onderwijs verstoken en toch hebben zij evenveel recht op goed onderwijs als de kinderen op Curaçao.

Aruba met zijne goud- en phosphaatmijnen is het éénigste eiland in de kolonie, hetwelk geen subsidie van het moederland noodig heeft. Integendeel heeft dit eiland in den loop der jaren millioenen guldens in de Koloniale Kas gestort en zou het dus niet meer dan billijk wezen indien van Gouvernementswege ook voor beter onderwijs gezorgd werd.

Behalve de bovengenoemde verbeteringen zou dus ook het leerplan moeten worden uitgebreid en de school meer op gelijken voet worden gebracht met de Hendrikschool op Curaçao.

Waar men op Curaçao in het stadsdistrict drie Gouvernementsscholen heeft, n.l. de Hendrikschool voor jongens, de Wilhelminaschool voor meisjes en de [illegible] (gemengd) voor kosteloos onderwijs [illegible] is éénе [illegible] school met [illegible] uitgebreid [illegible] voor Aruba [illegible] een [illegible] k [illegible] van pl. m. [illegible] geen over[illegible]

Dat het spoedig daartoe [illegible] komen:

Daarmede zou aan de billijke wenschen [illegible] ouders op Aruba voldaan worden.

J. A. SNIJDERS Jr.

Groep Nederlandsche Antillen.

Eere-Voorzitter:

Mr. Th. J. A. Nuijens, Gouverneur van Cu[illegible]

Eere-Leden:

Mordy C. Henriquez, oud-voorzitter.
J. A. Snijders Jr., oud-secretaris.

Leden van het Hoofdbestuur als [illegible] tegenwoordigers van de Groe[illegible] Ned. Antillen:

Dr. J. Boeke, Hoogleeraar a/d. Universiteit te [illegible]
J. A. Snijders Jr., Kapitein der Artillerie, Gorinchem.

Bestuur der Groep:

H. P. de Vries, voorzitter.
I. C. Wahlen, onder-voorzitter.
C. S. Gorsira J.P.Ez., secretaris-penningmeester.

Leden:

L. van der Veen Zeppenfeldt.
W. van den Brink.
H. M. Chumaceiro.
Ed. S. Lansberg.
H. J. T. Boomgaart.
Dr. M. C. Henriquez.

Afdeeling Aruba.

Bestuur:

G. J. Eijbers, Voorzitter.
J. B. Krugers, onder-voorzitter.
L. C. Kwartsz, secretaris-penningmeester.

Leden:

Enrique Irausquin.
L. Maduro.

Gewone leden.

H. J. Beeaujon, gezaghebber.
G. J. Eybers, leeraar bij de Protest. Gemeente.
J. B. Krugers, R.-K. Geestelijke.
A. G. Ellis, R.-K. Geestelijke.
J. J. Potten, R.-K. Geestelijke.
Th. van Sadelhoff, R.-K. Geestelijke.
Enrique Irausquin, griffier bij het Kantongerecht.
G. de Veer, koopman.
L. J. M. Henriquez, koopman.
B. F. Henriquez, koopman.
Johan P. Babijn, koopman.
H. E. Lampe, ambtenaar van politie.
R. J. Beaujon, loods en havenmeester.
R. J. Eman, koopman.
C. H. Eman, koopman.
L. C. Kwartsz, koopman.
Emiliano de Cuba, koopman.
Adriaan Laclé, koopman.
J. A. de Veer, koopman.
M. F. Arends, koopman.
A. G. Zeppenfeldt, scheikundige.
[illegible]. M. Croes, kleermaker.
Ulrich Oduber, koopman.
F. Hollander, koopman.
L. Maduro, hoofd van de Openbare School.
G. van der Dijs, Gouvern. ambtenaar.
[illegible] A. E. van der Biest.
[illegible] F. M. Kuiperi, districtsmeester.
R. F. [illegible]arms Gouvern. ambtenaar.
[illegible]. de P. Croes, Gouvern. ambtenaar.
Johan N. Croes, boschwachter.
A. Emile Goilo, openbaar onderwijzer.
[illegible] C. Goilo, koopman.

ADRESSEN.

Algemeen Secretariaat: Wijnstraat 81, Dordrecht.

Groepssecretarissen.

Nederland: C. van Son, Wijnstraat 81, Dordrecht.
België: H. Meert, Spiegelstraat 20, Gent.
Ned.-Indië: A. R. Hazenberg, Contr. B. B., Hoofdbur. I., U. en Acc., Weltevreden.
Suriname: R. D. Simons, Watermolenstraat 193, Paramaribo.
Ned. Antillen: C. S. Gorsira J.P.Ez., Willemstad, Curaçao. (Afd. Aruba: Secr. L. C. Kwartsz).

